Перша українська Конституція
Конституція Пилипа Орлика

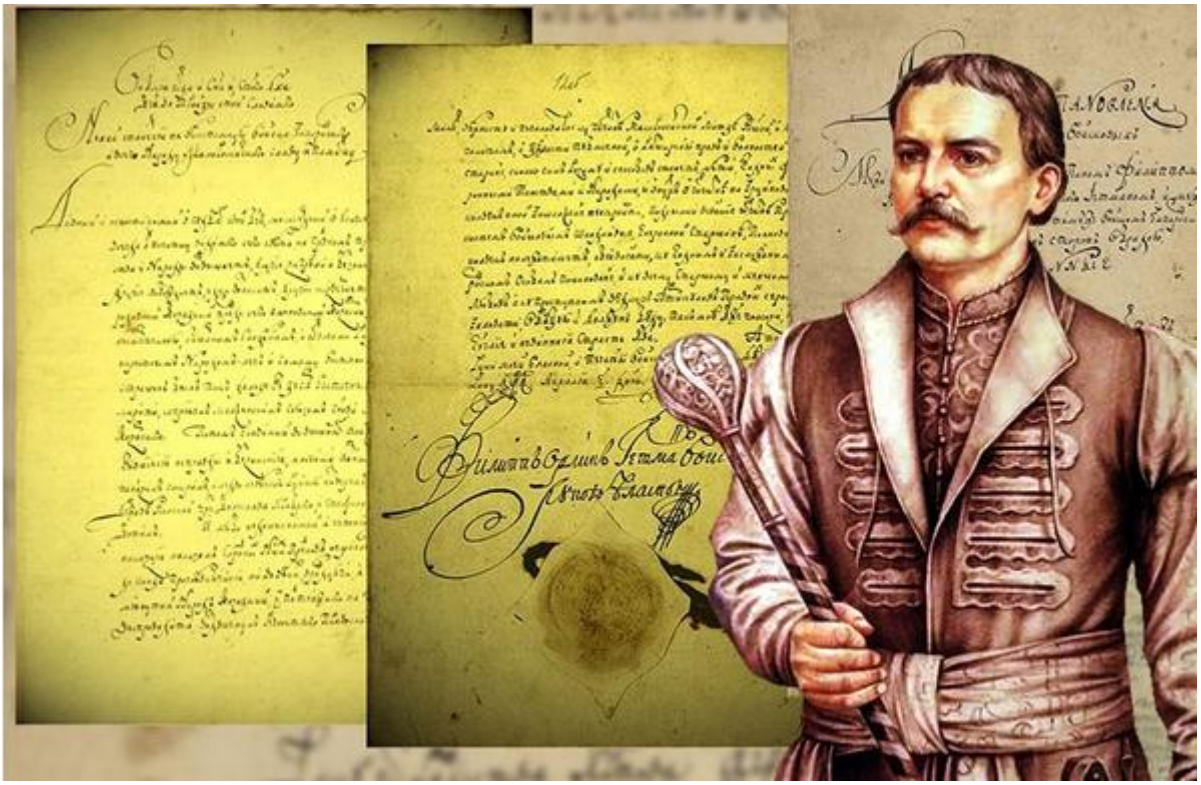

Пилип Орлик — автор першої Української конституції

В Івана Мазепи склалися непогані стосунки з російським царем Петром. Але з часом гетьман почав виношувати таємний замисел створення незалежної від Росії козацької держави — з кожним роком Петро дедалі брутальніше нехтував інтересами українців, особливо в царині особистих прав і свобод українців, насамперед козаків. Мазепа відстоював їх перед царем, але згодом ухвалив непросте для себе рішення — оголосив відкриту війну проти нього, ставши союзником шведського короля Карла XII.

У червні 1709 року відбулася Полтавська битва — на полі бою зустрілися українсько-шведські війська та російські. Останні отримали перемогу, через що Мазепа й король змушені були податись до Бендер — міста, де панували турки. У квітні 1710 року після смерті Мазепи козаки, які залишилися йому вірними, обрали Орлика гетьманом Війська Запорізького. Історики відзначають, що зроблено це було на противагу Івану Скоропадському, якого гетьманом України призначив Петро.

Пилипа Орлика як гетьмана відразу визнали і турецький султан, і шведський король, з якими він домовився продовжувати війну з Росією.

Перебуваючи у вигнанні, разом зі своїм оточенням написав «Правовий уклад та Конституції відносно прав і вольностей Війська Запорізького», який вважають першою Українською конституцією. Починалася вона словами: «Україна по обидва боки Дніпра повинна бути вільною від чужого панування». Цей документ суттєво обмежував владу гетьмана, забороняючи йому «на свій персональний пожиток використовувати військовий скарб», зобов'язуючи «задовольнятися лише своїми оброками та приходами, які кладуться на булаву та його гетьманську особу». Закріплювався статус міст, зберігалися їхні права та привілеї, тобто самоврядування згідно з Магдебурзьким правом: «міста України нехай непорушно й недоторканно зберігають всі свої права і привілеї, слушно їм надані».

Стаття 10 застерігала старшину, щоб вона не використовувала своїх посад задля визиску козаків, селян і ремісників. Заборонялася практика купівлі посад, оскільки «всілякі утиски та здирства бідним людям походять здебільшого від владолюбних накупнів». Щоб запобігти такій практиці, гетьман повинен був стежити за тим, аби всі посади, особливо полковницькі, були виборними. Кількома статтями полегшувався податковий тягар для найбідніших селян, передбачалися скасування гетьманськими компанійськими та сердюцькими полками податків з селян та обов'язок гетьмана пильнувати, щоб з ярмаркових торговців не збирали таких високих податків, «через які неможливо взагалі убогій людині вільно з'явитись на ярмарок». Родини козаків, що перебували в поході, а також вдови й сироти звільнялися від сплати податків та виконання різноманітних повинностей.

У це важко повірити, але вже тоді, більш як 300 років тому, Орлик передбачив створення парламенту. Правда, він мав називатись не Верховною, а Генеральною Радою. І повинен був складатися з генеральної старшини, полковників, генеральних радників — представників козацьких полків, полкової старшини, сотників та представників Запорозької Січі. Передбачалося, що Генеральна Рада збиратиметься тричі на рік: у січні — на Різдво Христове, у квітні — на Великдень та у жовтні — на Покрову. Для реалізації цих прав і вольностей залишалося одне — позбутись царської «опіки» і стати повноправним гетьманом України…

Що представляє собою "Конституція Орлика" і в чому її особливість

Підписаний у Бендерах документ фактично був договором між гетьманом, старшиною, запорожцями і шведським королем мав регламентувати гетьманське правління після відновлення незалежності України. "Конституція Пилипа Орлика" складається з преамбули, 16 статей та присяги гетьмана. У документі обґрунтовуються права України на незалежність від Москви, регламентуються відносини в державі. Також у документі розподіляється влада на судову, виконавчу

та законодавчу, що свідчить про високий рівень юридичної культури України 18 століття, пояснює Алфьоров. Як зауважив його колега історик Кот, у цей час "в українському середовищі, нехай це і була політична еміграція, народжується уявлення про співвідношення влад, демократичні засади, коли гетьман підзвітний раді старшини". "На той час це було абсолютно щось нове не лише з точки зору історії України, а й європейської та світової", - каже Кот. У будь-якому разі, додає Альфьоров, це перший документ, який передбачає розподіл трьох гілок влади. "Цю тріаду європейські юристи вичленили на кілька десятків років пізніше", - констатував він.

Чому існує два варіанти "Конституції Орлика" – латинською та староукраїнською

Документи, підписані гетьманом Пилипом Орликом, були укладені староукраїнською та латинською мовами у кількох екземплярах. За словами Алфьорова, спочатку був складений документ староукраїнською мовою, а вже потім зроблено його переклад латинською. Дослідник звернув увагу ще й на таку деталь: "Цей переклад містить різночитання, він відрізняється від кириличного оригіналу. В латиномовному оригіналі детальніше прописані функції самоврядування у містах і їхні правила", - каже Альфьоров. На його думку, латиномовна конституція була в першу чергу призначена для Карла XII та для європейський країн. "І в мене є впевненість, що той оригінал конституції, що знаходиться в Швеції, писався, щоб бути переданим одному з європейських монархів", - вважає науковець. У той же час староукраїнською конституція та її копії писалися для представників козацтва та старшини. "На переконання дослідників, тоді було підписано кілька документів, які ми можемо визначати як оригінали", - уточнює Алфьоров.

Де перебуває оригінал староукраїнською

Оригінальний рукопис староукраїнською із особистим підписом Пилипа Орлика та печаткою Війська Запорозького зараз зберігається у Російському державному архіві давніх актів. Цей документ було віднайдено українськими дослідниками у 2008 році. Нині історики лише припускають, як документ міг потрапити до російського архіву. За припущеннями, спочатку він опинився на українських землях разом із запорожцями, які повернулися з еміграції з дозволу російського уряду, а пізніше був переданий до російських архівів. "Скоріше за все, ці матеріали потрапили до Росії агентурним шляхом ще в часи Російської імперії", - каже історик Кот.

Як латиномовний варіант опинився у Швеції

Оригінал угоди латинською мовою з 18 століття зберігається у Швеції. "Цей документ був вивезений Орликом і залишився серед його спадщини і паперів у

країні, де він проживав і мав політичний притулок", - вказує Кот. "Конституцію Пилипа Орлика" досі не демонстрували широкому загалу, і вперше цей документ на тривалий термін залишив стіни Національного архіву в Стокгольмі.

Саме цей екземпляр "Конституції Пилипа Орлика" й привезли до Києва. Побачити його можуть усі охочі з 17 серпня до 14 листопада в Софійському соборі в українській столиці.

Конституція Пилипа Орлика

До 314-ї річниці Конституції Пилипа Орлика

В житті кожної держави, так само, як і кожної людини, існують певні моменти, які визначають її подальший розвиток на багато років вперед. На превеликий жаль, документальний слід таких подій здебільшого губиться десь в анналах історії і лише іноді, з глибин століть, з нетрів архівних чи музейних сховищ, виринає артефакт, що, здається, був захований від людського ока самим часом і лише чекав слушного моменту на свою появу. Саме така історія трапилась з документом, що відомий широкому загалу під назвами “Пакти й конституції законів та вольностей Війська Запорозького...”, “Правовий уклад та конституції законів та вольностей Війська Запорозького...”, “Уклад прав і вольностей Війська Запорізького та угоди...”, “Договори і постановлення між новообраним гетьманом Пилипом Орликом і всим Військом Запорозьким…”, “Конституція Пилипа Орлика” чи “Бендерська конституція” – оригінал цього документу, написаний староукраїнською мовою, було знайдено співробітниками ЦДІАК України в 2008 р. у фондах Російського державного архіву давніх актів, м. Москва.

Документ зберігався серед інших паперів у справі, де, окрім самої Конституції, знаходились документи, які висвітлювали шлях її потрапляння до архіву: копія листа фаворита імператриці Катерини II Платона Зубова від 1792 р. та копія “канцелярской цедули“ (записки) з Державної колегії іноземних справ в її ж Московський архів від 1800 р. щодо надісланих “разных документов, касающихся до запорожцев на двадцати писанных полулистах, ...которые по редкости и древности своей заслуживают особливого уважения“.

Про існування Конституції гетьмана Пилипа Орлика історикам було відомо давно, текст документу неодноразово публікувався у 40–50-х роках XIX ст., спершу латинською мовою, пізніше – староукраїнською, але обидва рази для публікацій використовувались копії, тому що оригінал вважався втраченим.

Оригінальність цієї Конституції (“Договоров и постановлений...”) підтверджується власноручним підписом (наприкінці присяги) новообраного гетьмана Пилипа Орлика та печаткою Війська Запорозького на рожевому воску з червоною стрічкою, а конфірмаційної грамоти – підписами шведського короля Карла XII та його секретаря Мюллерна на підтверджувальному дипломі і місцем, де раніше була печатка, яка, на жаль, не збереглася.

"Існує також скорочена редакція (екстракт) статей Конституції латинською мовою, яка зберігається в колекції “Cosacica” (“Kosacerna”) у фондах Національного архіву Швеції в Стокгольмі "(без преамбули, присяги та підпису гетьмана)" наступними словами: "…(без преамбули, присяги та підпису гетьмана) – саме вона була представлена широкому загалу в серпні і вересні минулого року в Софії Київський".

* * *Конституція Пилипа Орлика увібрала в себе не лише передові досягнення української та європейської політичної думки, але й стала новим кроком у їх розвитку. Ця пам’ятка – це втілена в мову правових норм філософія й ідеологія “суспільного договору”. Для появи такого документу в історії української політичної та правової свідомості було

достатньо підстав. Більшість положень даного документу мають концептуальний характер і віддзеркалюють особливість українського політичного мислення на початку XVIII ст. Прийнята в м. Бендери Конституція за своєю формою є договором гетьмана зі старшиною і всім Військом Запорозьким, а за змістом – документом, що в політико-правових поняттях того часу обґрунтовує права України на державну самостійність та її державний устрій.

В преамбулі документу викладається коротка історія козацтва та української державності з метою обґрунтування права козацької верстви виступати репрезентантом державницьких інтересів української нації. Окрім ідеологічного обґрунтування подій, в преамбулі чітко вказано і на іншу причину прийняття документу – дотримання традиційних демократичних принципів організації державної влади, недопущення перетворення гетьманської влади в деспотичну.

Пилип Орлик та старшина прагнули виробити таку модель суспільства, яка б містила у собі найголовніші здобутки Війська Запорозького як держави, використавши надбання та традиції козацького минулого. Ідеї, висловлені в цьому документі, є наслідком розвитку політичної культури тогочасної України.

Шістнадцять статей Конституції присвячені таким проблемам: питанням віри та захисту прав українського православ'я; недоторканій цілісності кордонів, гарантом чого повинні були стати договори гетьмана зі шведським королем, якому разом з нащадками надавався титул постійних Протекторів України; відновленню стратегічного союзу з Кримським ханством задля забезпечення спокою на південних кордонах та збройної допомоги татар у боротьбі з Москвою; відновленню прав Війська Запорозького Низового на його землях; закріпленню основних принципів організації влади в козацькій державі (проголошенню обмеження прерогатив гетьманської влади з метою уникнення загрози встановлення деспотичного правління; затвердженню головних функцій у вирішенні громадських справ за Генеральною старшиною); затвердженню інституту Генеральних скарбників задля слідкування за державними прибутками і видатками; визначенню адміністративних обов'язків і прав гетьмана та полковників, як керівників територіально-адміністративних одиниць держави та встановленню чіткого порядку набуття старшиною урядових посад та формування вертикалі виконавчої влади; гарантуванню особливого статусу козацьких вдів та сиріт, звільняючи їх від повинностей та податків, а також самоврядних прав міст та їхніх жителів; зобов'язанню гетьмана та урядовців слідкувати за розумністю податків та повинностей та загальним характером їх розподілу і виконання тощо.

Гарантією дотримання записаних у Конституції "непорушних громадських вольностей" повинна була стати присяга новообраного гетьмана Пилипа Орлика та підтверджувальний "диплом" шведського короля Карла XII.

Копії оригіналу Конституції староукраїнською мовою й скороченої редакції латинською мовою, так само, як і всі інші, відомі на сьогодні копії цього документу, зберігаються в Центральному державному історичному архіві України, м. Київ і були опубліковані в спільному виданні Інституту історії України НАН України, ЦДІАК України та Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського "Пакти і Конституції Української козацької держави (до 300-річчя створення)".

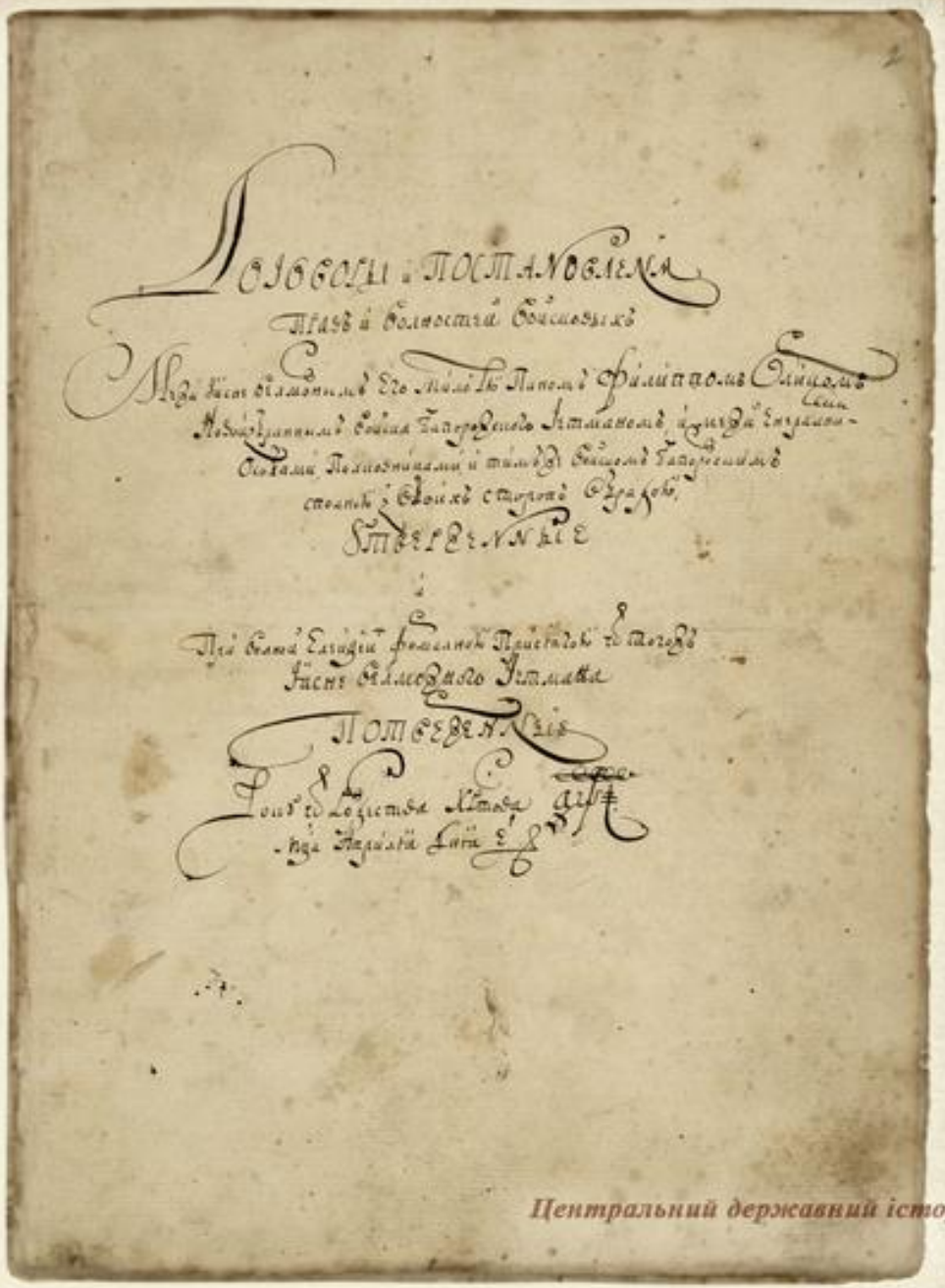

Договоры и постановлена
правъ и волностей войсковыхъ
межи ясневелможнымъ его милостю паномъ Филиппомъ Орликомъ
новоизбраннымъ Войска Запорожского гетманомъ, и межи енеральными
особами, полковниками и тимъ же Войском Запорожскимъ
с полною з обоихъ сторонъ обрадою
утверженные
и
при волной елекції формалною присягою от того
жъ ясневелможного гетмана
потверженные року от Рождества Христова аѱі,
м[еся]ца априля дня є.

Центральний державний історичний архів України, м. Київ

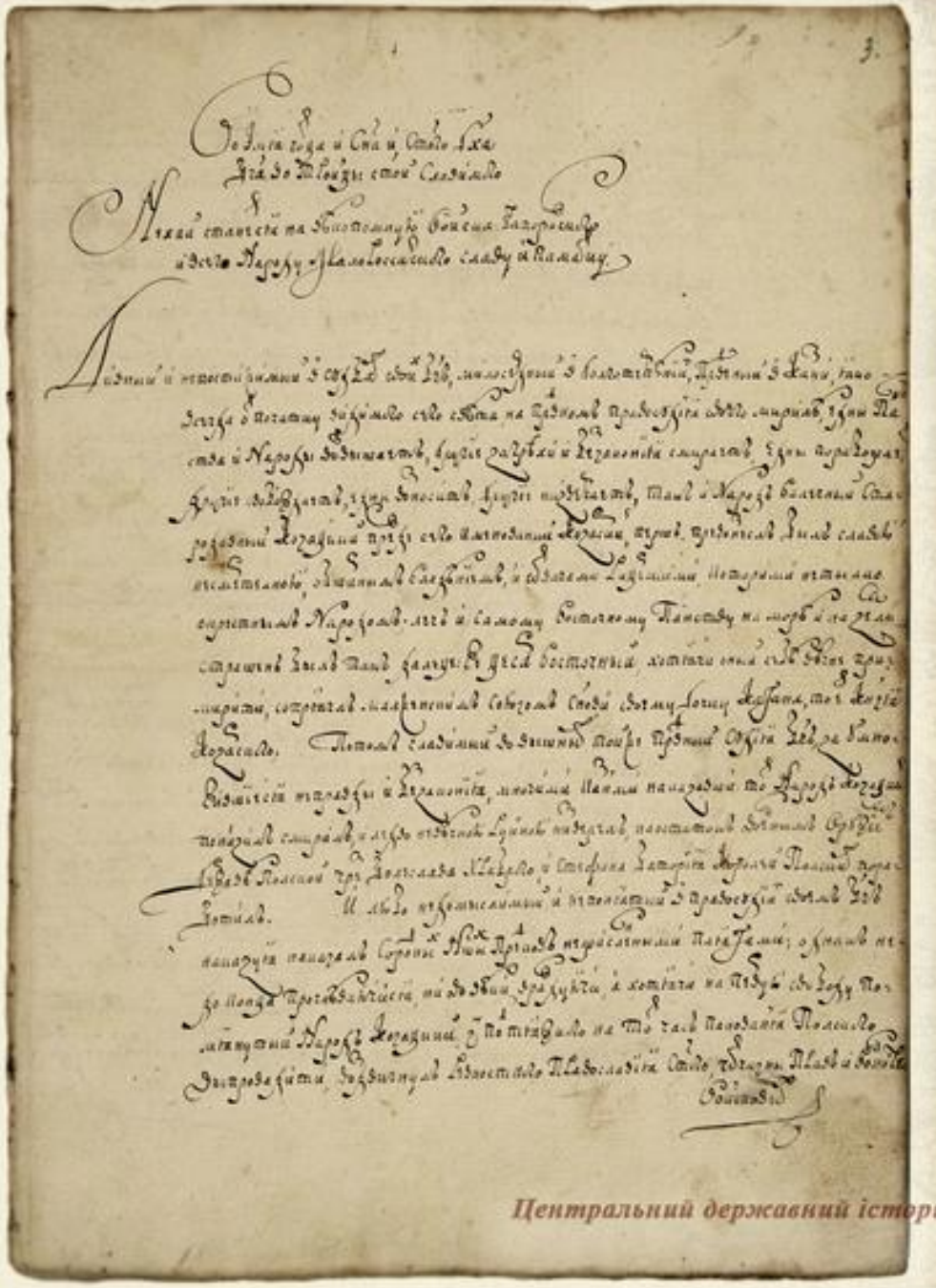

Во имя Отца и С[ы]на и С[вя]того Д[у]ха, Б[о]га
во Тройцы С[вя]той славимого.

Нехай станется на вѣкопомную Войска Запорожского
и всего народу малороссийского славу и паматку.

Дивный и непостижимый в судбахъ своих Б[о]гъ, милосердный в долготерпѣнії, пр[а]ведный в казни, яко всегда от початку видимого сего свѣта на пр[а]вдномъ правосудія свого мирилъ, єдны Панства и Народы возвышаєтъ, другіє за грѣхи и беззаконія смираєтъ, єдны порабощаєт, другіє свобождаєтъ, єдны возноситъ, другіє низвергаєтъ, такъ и пародъ валечный стародавный козацкий, прежде сего именованый козарскій, перш превознеслъ былъ славою несмертелною, обширнымъ владѣніємъ и отвагами рицерскими, которими не тылко окрестным пародомъ, лечь и самому восточному панству на морѣ и на земли страшенъ былъ такъ далеце, же цесар восточный, хотячи оный себѣ вѣчне примирити, сопряглъ малженскимъ союзомъ с[ы]нови своему дочку кагана, то єст князя козарского.

Потомъ славимый во вышных той же пр[а]в[е]дный судія Б[о]гъ, за умножившіеся неправды и беззаконія, многими казн[я]ми наказавши тот пародъ козацкій, понизилъ, смирилъ, и ледво невѣчною Руїною низвергъ, на остатокъ военнымъ оружіємъ державѣ Полской чрез Болеслава Храброго и Стефана Баторія, королей полских, поработилъ.

И любо недомыслимый и непонятый в правосудії своємъ Б[о]гъ, наказуя, наказалъ сородных п[а]ших предковъ нещисленными плягами, однакъ не до конца прогнѣваючися, ни во вѣки враждуючи, а хотячи на первую свободу помянутый пародъ козацкий з под тяжкого на тот часъ панованя полского выпровадити, воздвигнулъ ревностного православія св[я]того, отчизны правъ и волностей войсковых

Центральний державний історичний архів України, м. Київ

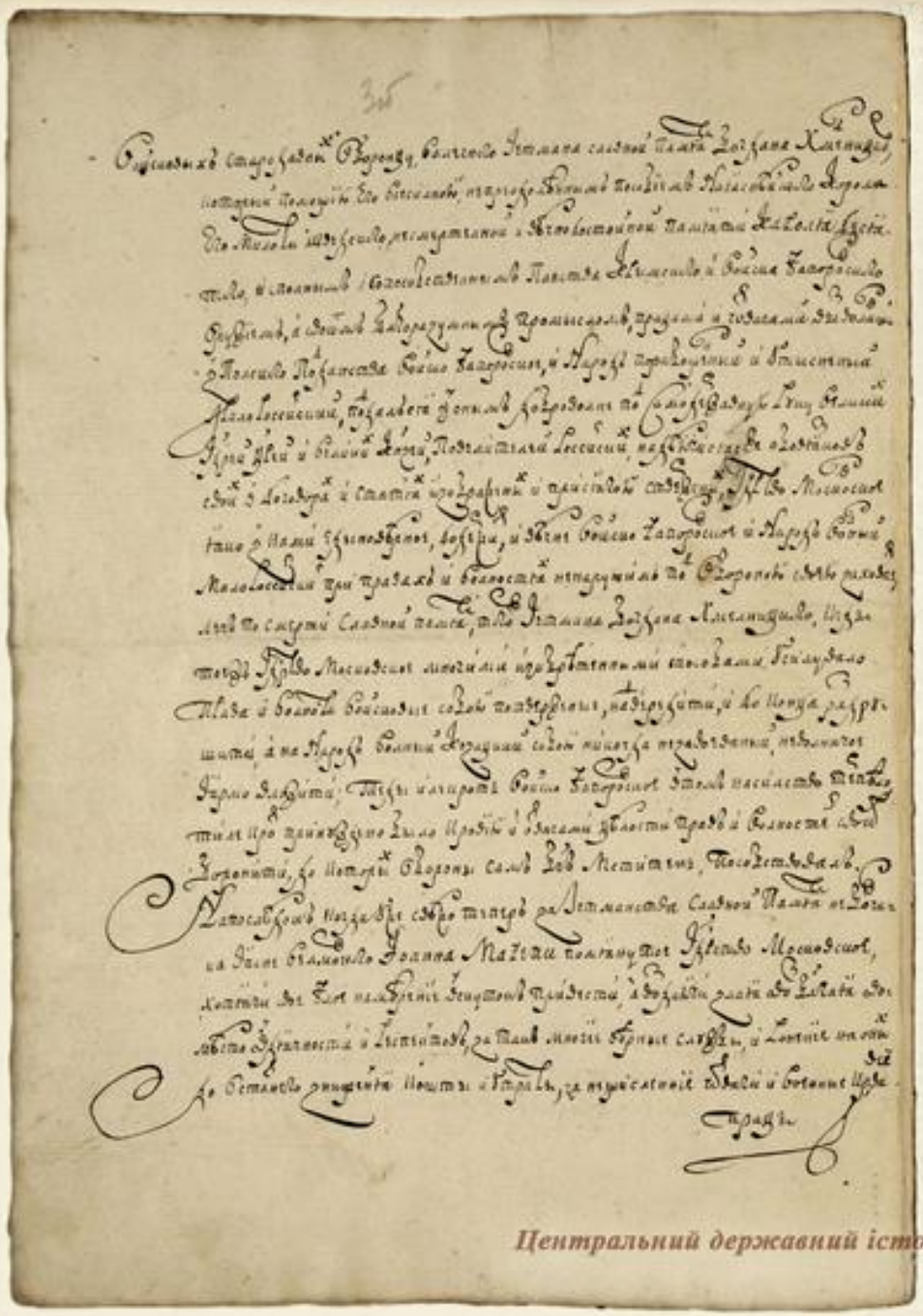

стародавных оборонцу, валечного гетмана, славной памяти Богдана Хмелницкого, который помощію Его всесилною, непреодольнымъ пособіемъ паяснѣйшого короля его милости шведского, несмертелной и вѣчнодостойной памяти Кароля Десятого, и с полнымъ і сопособственнымъ Панства Крымского и Войска Запорожского оружіемъ, а своїм бл[а]горазумнымъ промысломъ, працами и отвагами вызволивши з полского подданства Войско Запорожское и пародъ порабощенный и утысненый малороссийскій, поддаться з онымъ добровольне под самодержавную руку великих г[осу] дарей, ц[а]рей и великих кн[я]зей, повелителей россійских, надѣючися, же обовязковъ своих, в договорах и статьях изображеных и присягою стверженых, Г[осу]д[а]рство Московское, яко з нами єдыновѣрное, 156 унікальний документ додержит, и вѣчне Войско Запорожское и пародъ волный малороссійскій при правахъ и волностях ненарушимо под обороною своєю заховает. Лечь по смерти, славной памяти, того ж гетмана Богдана Хмелницкого, кгды тое жъ Г[осу]д[а]рство Московское многими изобрѣтенными способами усилувало права и волности войсковые собою потверженые, надвередити и до конца раздрушити, а на пародъ волный козацкій, собою никогда незавоєваный, неволничое ярмо вложити, теды клекротъ Войско Запорожское в томъ насилство терпѣло, тилекрот принуждено было кровію и отвагами цѣлости правъ и волностей своих боронити, до которых обороны самъ Б[о]гъ мститель пособствовалъ.

Напослѣдокъ, когда уже свежо теперъ, за гетманства славной памяти небожчика ясневелможного Іоанна Мазепи помянутое Г[осу]д[а]рство Московское, хотячи свое Злое намѣреніе в скутокъ привести, а воздаючи злая возблагая, вомѣсто вдячности и респектовъ, за такъ многіе вѣрные службы и роненіе на оных до остатнего знищеня кошты и утраты, за нещисленіе отваги и военные кр[о]вавіе працы,

Центральний державний історичний архів України, м. Київ

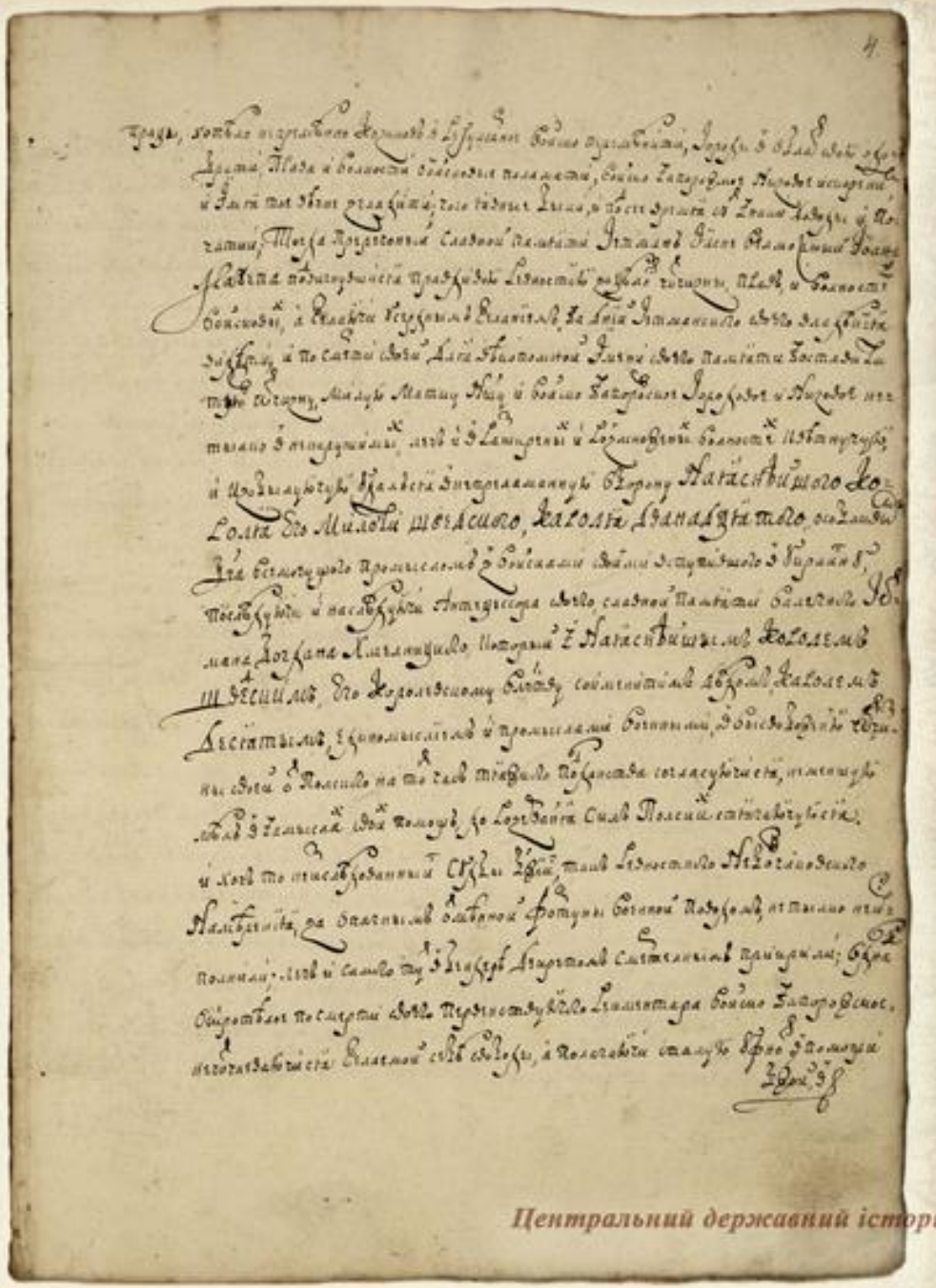

хотѣло непремѣнно козаковъ в регулярное войско перемѣнити, городы в
областъ свою одобрати, права и волности войсковые поламати, Войско
Запорожское Низовое искоренити и имя тое вѣчне згладити, чого явные
были и под сее время сут Знаки доводы и початки, тогда пречоный
славной памяти гетманъ яснеевелможный Іоанъ Мазепа, подвигнувшися
правдивою ревностію за цѣлост отчизны, правъ и волностей войсковых, а
желаючи усердным желаніемъ, за дній гетманского своего владѣнія
видѣти, и по смерти своей для вѣкопамной имени своего памяти
Зоставити тую ж отчизну, милую матку п[а]шу, и Войско Запорожское
Городовое и Низовое, не тылко в ненарушимых, лечь и в разширеных и
розмноженых волностех, квѣтнучую и изобилуючую, отдался в не-
преламанную оборону паяснѣйшого короля его милости, шведского Кароля
Двенадцятого, особливымъ Б[о]га всемогущого промысломъ з войсками
своими вступившого в Україну; послѣдуючи и наслѣдуючи антецессора
своего, славной памяти, вѣчного гетмана Богдана Хмелницкого,
который з паяснѣйшымъ королемъ шведскимъ, его королевскому
в[е]л[и]ч[е]ству соименитимъ дѣдомъ, Каролемъ Десятымъ, единомы-
сліемъ и промыслами военными в высвобожению отчизны своей от
полского на тот часъ тяжкого подданства согласуючися, неменшую
мѣлъ в замыслах своих помощь до розерваня силъ полских стягаючуюся.

И хочь то неизслѣдованный судбы Б[о]жії, такъ ревностного не
божчиковского памѣренія, за опачнымъ отмѣнной фортуны военной
поводомъ, не тылко не исполнили, лечь и самого тут в Бендерѣ декретомъ
смертелнымъ прикрили. Однак, осиротѣлое, по смерти своего пер-
венствуючого реиментара, Войско Запорожское, не отчаеваючися же-
лаемой себѣ свободы, а полагаючи сталую уност в помощи Б[о]жой, в

Центральний державний історичний архів України, м. Київ

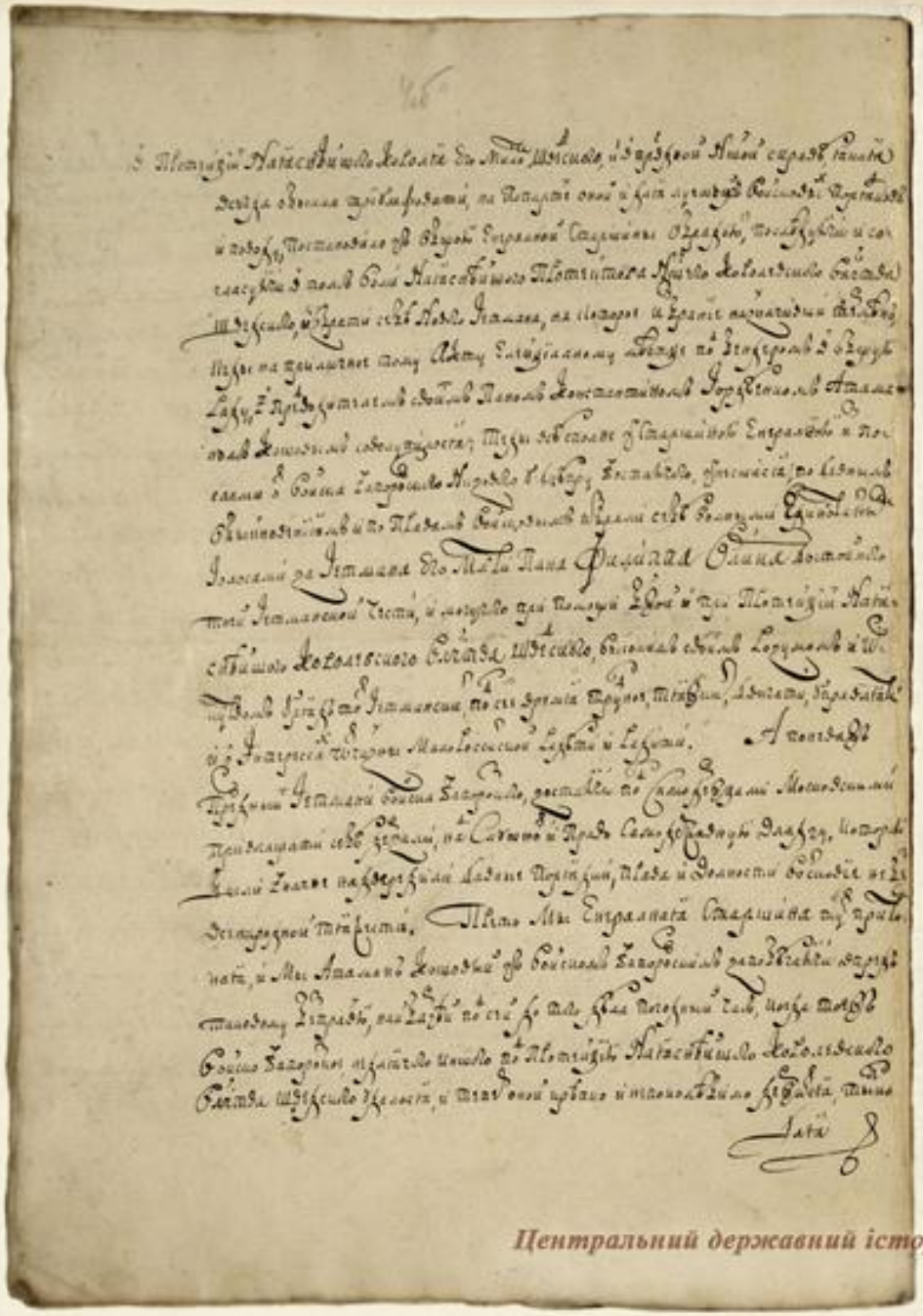

протекціі паяснѣйшого короля, его милости, шведского, и в пр[а]в[е]дной п[а]шой справѣ, якая всегда обыкла тріумфовати, на попарте оной и для лучшыхъ войсковых порядковъ и поводу, постановило зъ общою енералной старшины обрадою, послѣдуючи и согласуючи в томъ воли паяснѣйшого протектора п[а]шего королевского в[е]л[и]ч[е]ства шведскаго, избрати себѣ нового гетмана, на которое избраніе, назначивши термѣнъ, кгды на приличное тому акту елекціалному мѣстце под Бендеромъ, въ общую Раду з предводителемъ своімъ паномъ Константиномъ Гордѣенкомъ, атаманомъ кошовымъ, совокупилося; тѣды всѣ сполне з старшиною енералною и з послами от Войска Запорожского Низового у Днѣпру Зостаючого, знесшися, по давнымъ обыкновеніямъ и по правамъ войсковымъ, избрали себѣ волными единостатными голосами за гетмана его мил[о]сти пана Филиппа Орлика, достойного тоей гетманской чести и могучого, при помощи Б[о]жой и при протекціи паяснѣйшого королевского в[е]л[и]ч[е]ства шведского, высокимъ своимъ розумомъ и искуствомъ урядъ тот гетманскій, под сее время трудное, тяжкии двигати, управляти и о интерессахъ отчизны Малороссийской радѣти и радити.

А поневажъ преждныі гетмани Войска Запорозкого, зостаючи под самодержцами московскими, привлащати себѣ дерзали, над слушност и право, самодержавную владгу, которою были рначне надвередили давные порядки, права и волности войсковіе, не без всенародной тяжести. Претомы, енеральная старшина, тут притомная, и мы, атаманъ кошовый зъ Войскомъ Запорожскимъ, запобѣгаючи впредъ такому безправю, найбарзѣй под сей до того дѣла погодный часъ, когда тое жъ Войско Запорозкое не для чого иншого под протекцію паяснѣйшого королевского в[е]л[и]ч[е]ства шведского удалося и тепер оной крѣпко и непоколѣбимо держится, тылко для

Центральний державний історичний архів України, м. Київ

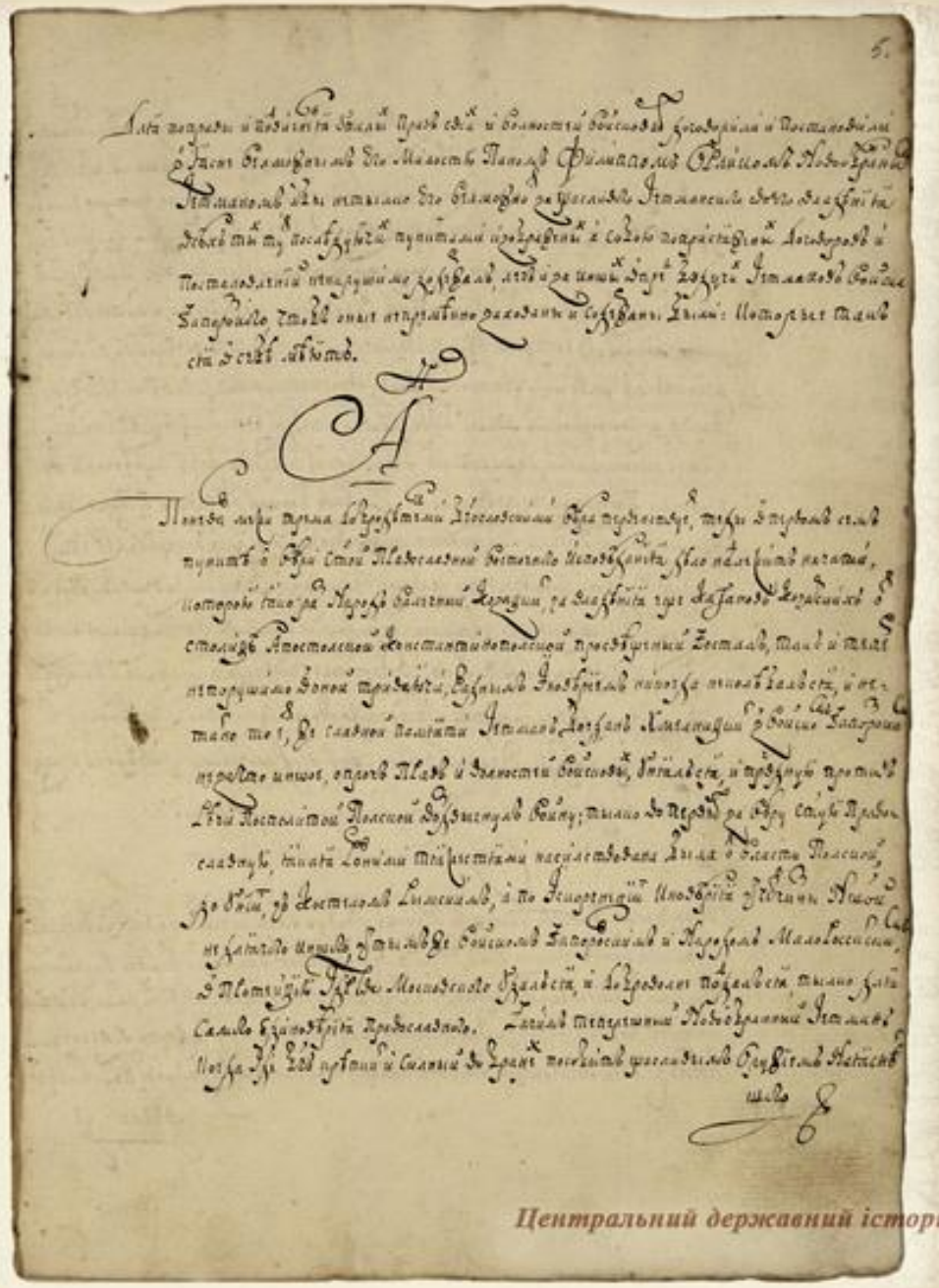

поправы и подвигненя упалых правъ своих и волностей войсковых, договорили и постановили з ясневелможнымъ, его милостю, паномъ Филиппомъ Орликомъ, повообранным гетманомъ, абы нетылко его велможност, за щасливого гетманского своего владѣнія, всѣхъ тых тут послѣдуючих пунктами изображеных, а собою поприсяженых договоровъ и постановленій, ненарушимо додержалъ, лечь и за инших впред будучих гетмановъ Войска Запорозкого, чтобъ оные непремѣнно захованы и содержаны были, которые такъ ся въ себѣ мѣютъ:

А

Поневажъ межи тремя добродѣтелми б[о]гословскими вѣра первенствует, тѣды в первомъ семъ пунктѣ о вѣри с[вя]той православной восточного исповѣданія дѣло надлежитъ начати, которою, яко раз народъ валечный козацкии, за владѣнія еще кагановъ козарскихъ от столицѣ апостолской Константинополской просвѣщеный Зосталъ, такъ и тепер непорушимо в оной триваючи, жаднымъ іновѣріемъ никогда не колѣбался и не таино то ест, же славной памяти гетманъ Богданъ Хмелницкий з Войскомъ Запорозкимъ не за что иншое, опрочь правъ и волностей войсковых, унялся и пр[а]в[е]дную противъ Рѣчи Посполитой Полской воздвигнулъ войну: тылко, во-первых, за вѣру с[вя]тую православную, якая рожними тяжестями насилствована была от власти Полской до Уніі зъ Костеломъ Рымскимъ, а по іскорененіі иновѣрія зъ отчизны п[а]шой не для чого иншого, зъ тымъ же Войскомъ Запорожскимъ и народомъ малороссийскимъ, в протекцію Г[осу]д[а]рства Московского удался, и доброволне поддался, тылко для самого единовѣрія православного. Зачимъ теперешный повообранный гетманъ, когда Г[оспо]дь Б[о]гъ, крѣпкий и сильный въ бранех, пособитъ щасливымъ оружіемъ паяснѣйшого

Центральний державний історичний архів України, м. Київ

короля его милости шведскаго, свободити отчизну п[а]шу, Малую Россію, от неволничого ярма московского, мѣетъ и повиненъ будетъ, во-первых старатися и крѣпко застановлятися, абы жадное іновѣріе въ Малую Россію, отчизну нашу, ни от кого не было впроважено, которое если бы где, чи то тайно, чи ли явне могло показатися, теды владгою своею, долженъ будет оное искоренятъ, проповѣдатися и разширатися оному не допускати. Іновѣрцемъ сожитія на Україні, а наибарзѣй хло-вѣрію жидовскому не позволяти и на тое всѣ стараня ложити, жебы едина вѣра православная восточнаго исповѣданія, под послушенствомъ с[вя]тѣйшого ап[о]столского фрону константинополского вѣчне утвержена была, из помноженемъ хвалы Б[о]жой, ц[е]ркеей святых, а з цвѣченемъ в науках вызволіоных синовъ малороссийских, разширялася, и яко кринъ в тернії, межи окрестными іновѣрными панствами, процвѣтала.

Для болшой зас поваги первоначалного в Малой Россії пр[е]стола митрополитанскаго Кіевского и для снаднѣйшого дѣлъ д[у]ховных управленія, мѣетъ той же ясневелможный гетманъ за высвобожением отчизны от іга московского, справити у столицѣ ап[о]столской константинополской, ѯаршескую первобытную власт, чтобъ через тое обновилася реляція и послушенство синовское до помянутого ап[о]столского констатинополского фрону, от которого проповѣдію е[ван]г[е]лскою в вѣри с[вя]той кафолической просвѣщена и змоцнена быти удостоилася.

В

Яко всякое Панство цѣлостію границъ ненарушимою состоится и утверждается, так и Малая Россія, отчизна п[а]ша, жебы в своих границях, пактами от Рѣчи Посполитой Полской, от Наяснѣйшой Порты и от Г[осу]д[а]рства Московского стверженных, наибарзѣй в тих, которые по рѣку Случь, за гетманства славной памяти Богдана Хмелницкого, от тоей же Рѣчи Посполитой Полской, области гетманскои и войсковои поступлены, вѣчне

Центральний державний історичний архів України, м. Київ

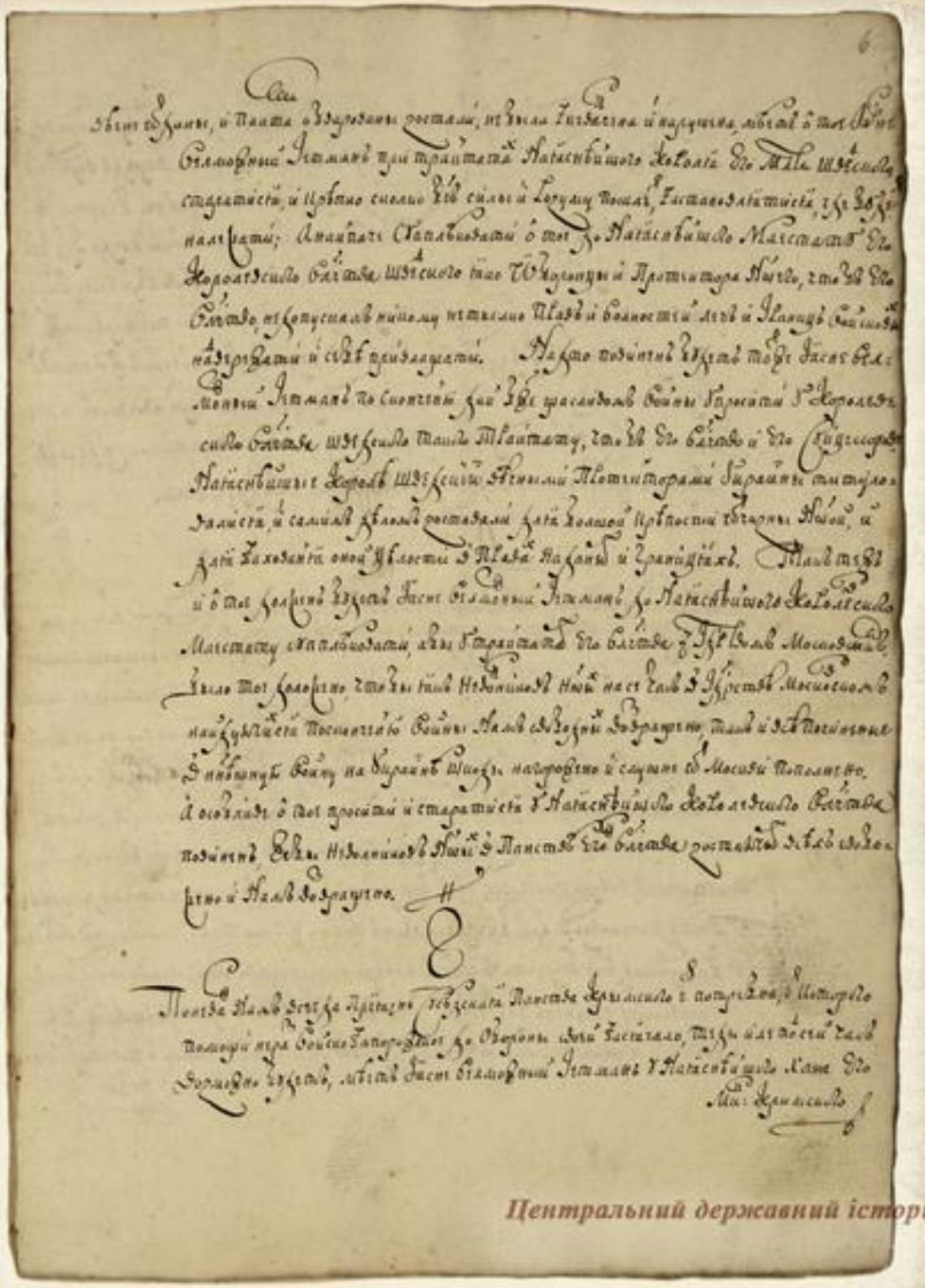

отданы и пактами обвароваиы зостали, не была зигвалчена и нарушена, мѣетъ о тое ясневелможный гетманъ, при трактатах паяснѣйшого короля его м[и]л[о]сти шведского, старатися, и крѣпко, сколко Б[о]гъ силы и розуму пошлет, Застановлятися, где будет належати, а найпаче суплѣковати о тое до паяснѣйшого маестату его королевского в[є]л[и]ч[є]ства шведского, яко оборонцы и протектора п[а]шего, чтобъ его в[є]л[и]ч[є]ство не допускалъ никому, не тылко правъ и волностей, лечь и границъ войсковых надвережати и себѣ привлащати. Надто повиненъ будетъ тот же ясневелможный гетманъ, по скончеиу, дай Б[о]же щасливомъ, войны, упросити у королевского в[є]л[и]ч[є]ства шведского такого трактату, чтобъ его в[є]л[и]ч[є]ство и его сукцессоровє паяснѣйшые королѣ шведскiй вѣчными протекторами Украiны титуловалися и самимъ дѣломъ зоставали для болшой крѣпости отчизны п[а]шой й для Захованя оной цѣлости в правах наданых и границяхъ. Такъ тежъ и о тое долженъ будетъ ясневелможный гетманъ до паяснѣйшого королевского маестату суплѣковати, абы у трактатах его в[є]л[и]ч[є]ства зъ Г[осу]д[а]рствомъ Московскимъ было тое доложено: чтобы, якъ неволниковъ п[а]шых, на сеи часъ в Г[осу]д[а]рствѣ Московскомъ найдуючихся, по скончеиу войны, намъ свободных возращено, такъ и всѣ починеные въ н[ы]нѣшную войну на Украiнѣ шкоды, нагорожено и слушне от Москви пополнено. А особливе о тое просити и старатися у паяснѣйшого королевского в[є]л[и]ч[є]ства повиненъ, жебы неволниковъ п[а]шых в Панствѣ его ж в[є]л[и]ч[є]ства зостаючих, всѣхъ свобожено и намъ возвращено

Г

Поневаж намъ всегда прiязнь сусѣдская Панства Крымского єст потребна, от котораго помощи не раз Войско Запорожское до обороны своєй Засягало, теды или под сей часъ возможно будетъ, мѣетъ ясневелможный гетманъ у паяснѣйшого хана, его ми[лост]и, крымского,

Центральний державний історичний архів України, м. Київ

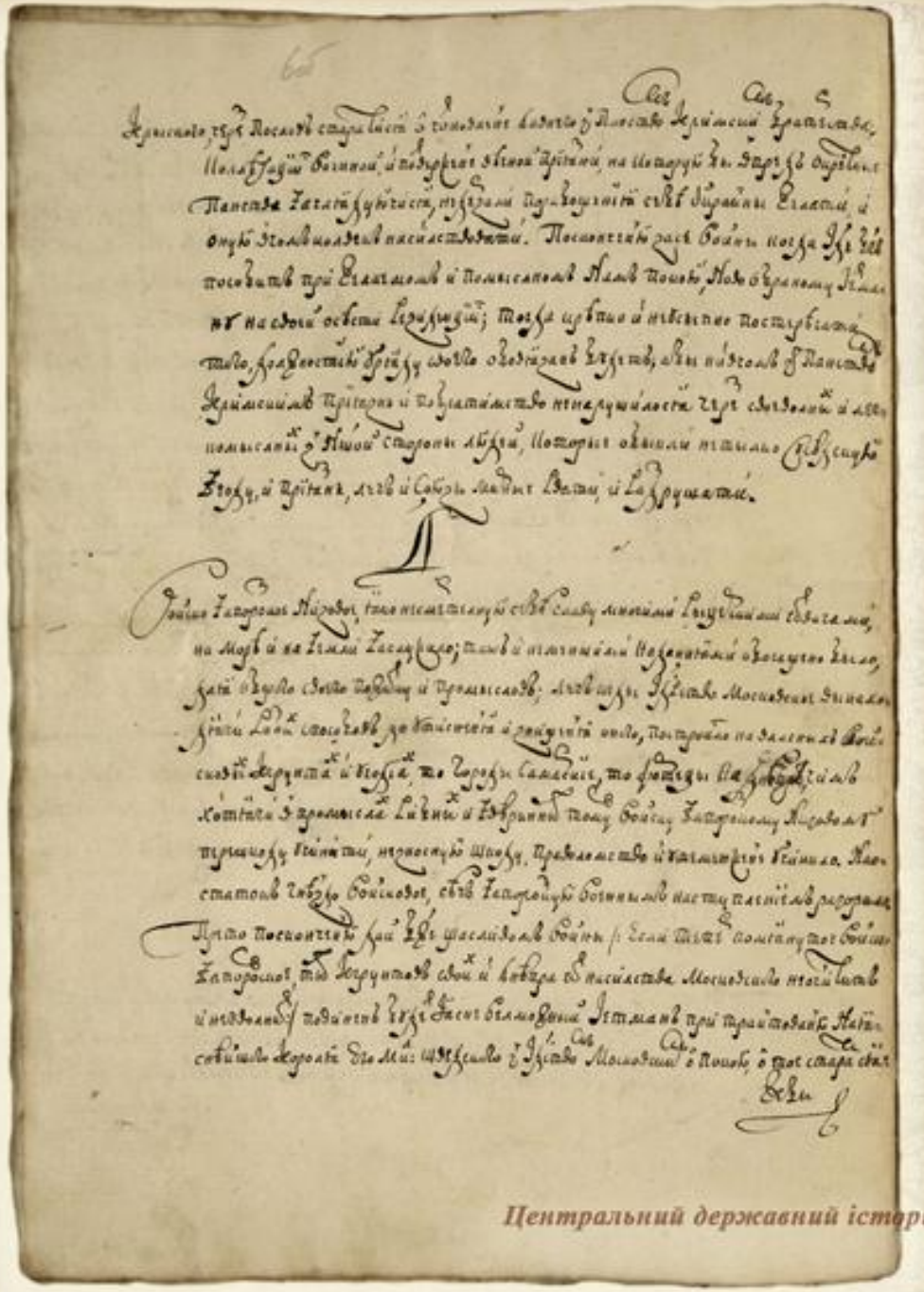

через пословъ старатися о отновлене давнего з Панствомъ Кримскимъ братерства, коллѣгаціи военной и потверженє вѣчной пріязни, на которую бы впредъ окрестные Панства заглядуючися, не дерзали порабощенія себѣ Україны желати и оную в чомъ колвекъ насилствовати. По скончену засъ войны, когда Г[оспо]дь Б[о]гъ пособитъ при желаемомъ и помысломъ намъ покою повообраному гетману на своей осѣсти резиденціи, тогда крѣпко и неусыпно постерѣгати того, должностію уряду своего обовязанъ будетъ, абы ни в чомъ зъ Панствомъ Кримскимъ пріязнь и побратимство не нарушилося через своеволных и легкомыслнных з нашой стороны людей, которые обыкли не тылко сусѣдскую згоду и пріязнь, лечь и союзы мирные рвати и раздрушати.

Войско Запорозкое Низовое, яко несмертелную себѣ славу многими рыцерскими отвагами на морѣ и на земли заслужило, такъ и неменшими наданнями обогащено было для общого своего пожитку и промысловъ, лечь кгды Г[осу]д[а]рство Московское, вынаходячи розных способовъ до утисненя и знищеня оного, построїло на власныхъ войсковых кгрунтах и угодіах, то городы Самарскіе, то фортецы на Днѣпрѣ, чимъ, хотячи в промыслах рибных и звѣриных тому ж Войску Запорозкому Низовому перешкоду учинити, незносную шкоду, праволомство и утеменжене учинило. Na остатокъ гнѣздо войсковое, Сѣчь Запорозкую, военнымъ наступленіемъ разорило. Прето, по скончеиу, дай Б[о]же щасливомъ, войны (если тепер помянутое Войско Запорожское тых кгрунтовъ своих и Днѣпра от насилства московского неочиститъ и неувольнит) повиненъ будет ясневелможный гетманъ, при трактованю пяснѣйшого короля его мил[ости] шведского, з Г[осу]д[а]рствомъ Московским о покою, о тое старатися, жебы

Центральний державний історичний архів України, м. Київ

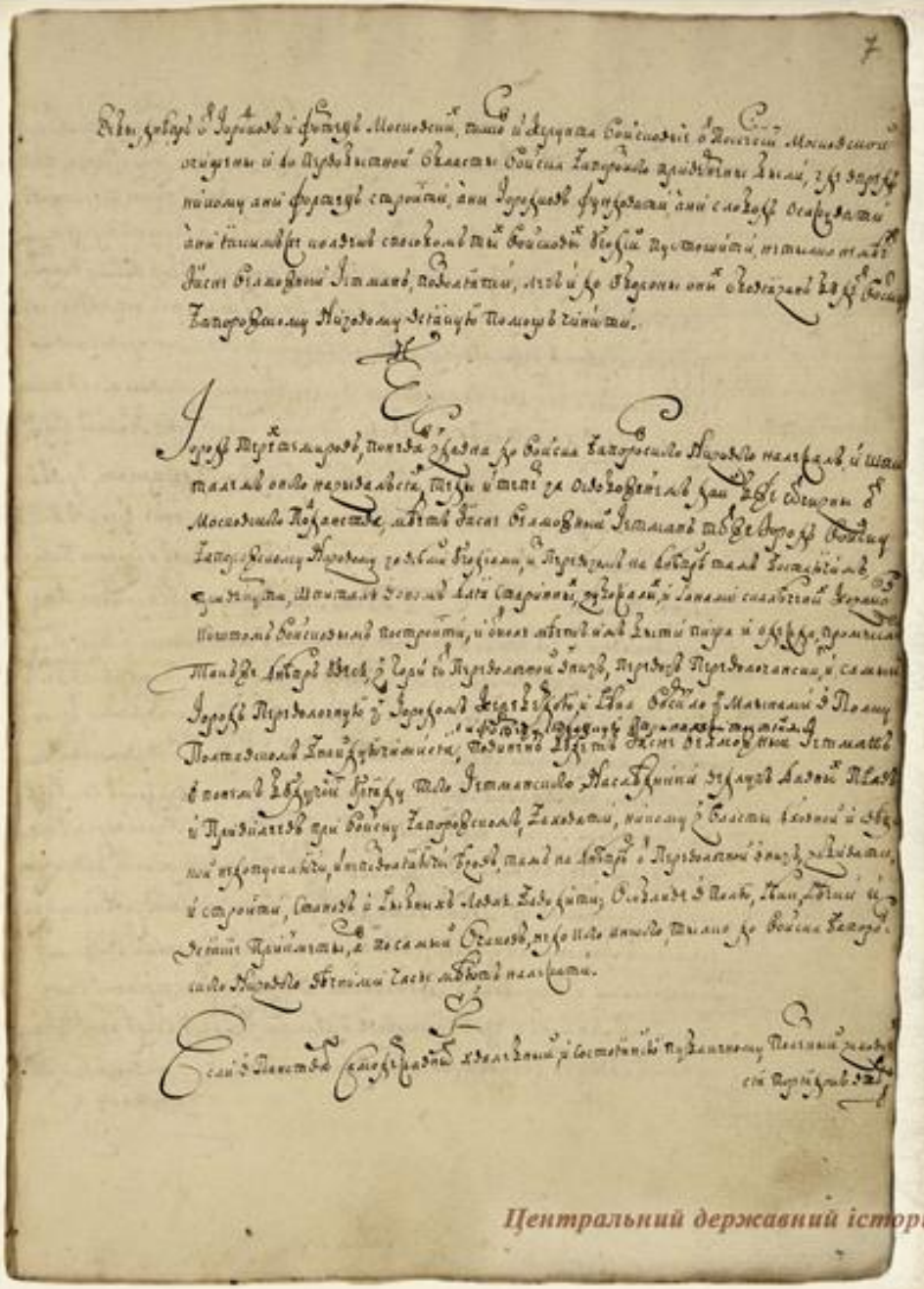

Днѣпръ от городковъ и фортецъ московских, також и кгрунта войсковые от посессіі московской очищены и до первобытной областы Войска Запорозкого привернены были, где впредь никому ани фортецъ строіти, ани городковъ фундовати, ани слободъ осажувати, ани яким же колвекъ способомъ тых войсковых угодій пустошити, не тылко не мѣет ясневелможный гетманъ позволяти, лечь и до обороны оных обовязанъ будетъ Войску Запорожскому Низовому всякую помощъ чинити.

Є

Городъ Терехтемировъ, поневажъ здавна до Войска Запорожского Низового належалъ и шпиталемъ оного назывался, теды и тепер за освобожденемъ, дай Б[о]же, отчины от московского подданства мѣетъ ясневелможный гетманъ тот же городъ Войску Запорожскому Низовому зо всѣми угодіами из перевозомъ на Днѣпрѣ, тамъ Зостаючимъ, привернути, шпиталь в ономъ для старинных зубожалых и ранами скалѣченых козаковъ коштомъ войсковымъ построіти, и отколь мѣетъ имъ быти пища и одежда, промысл[...]. Так же Днѣпръ увесь зъ гори от Переволочной внизъ, перевозъ Переволочанскій, и самый городъ Переволочную зъ городомъ Керебердою, и рѣка Ворскло зъ млинами, в полку Полтавскомъ знайдуючимися, *-и фортецу Кодацкую зъ приналежитостями-*, повиненъ будетъ ясневелможный гетманъ и понемъ будучій уряду того гетманского паслѣдники, ведлугъ давных правъ и привилеевъ при Войску Запорожскомъ заховати, никому зъ власты д[у]ховной и свѣцкой не допускаючи и не позволяючи ѣзовъ тамъ на Днѣпрѣ от Переволочной внизъ забивати и строіти, становъ и рыбныхъ ловль Заводити, особливе в полю, рѣки, рѣчки и всякіе прикметы, аж по самый Очаковъ не до кого иншого, тылко до Войска Запорожского Низового вѣчними часы мѣютъ належати.

S

Если въ Панствах самодержавныхъ хвалебный и состоянію публичному полезный заховуется порядокъ, в томъ

Центральний державний історичний архів України, м. Київ

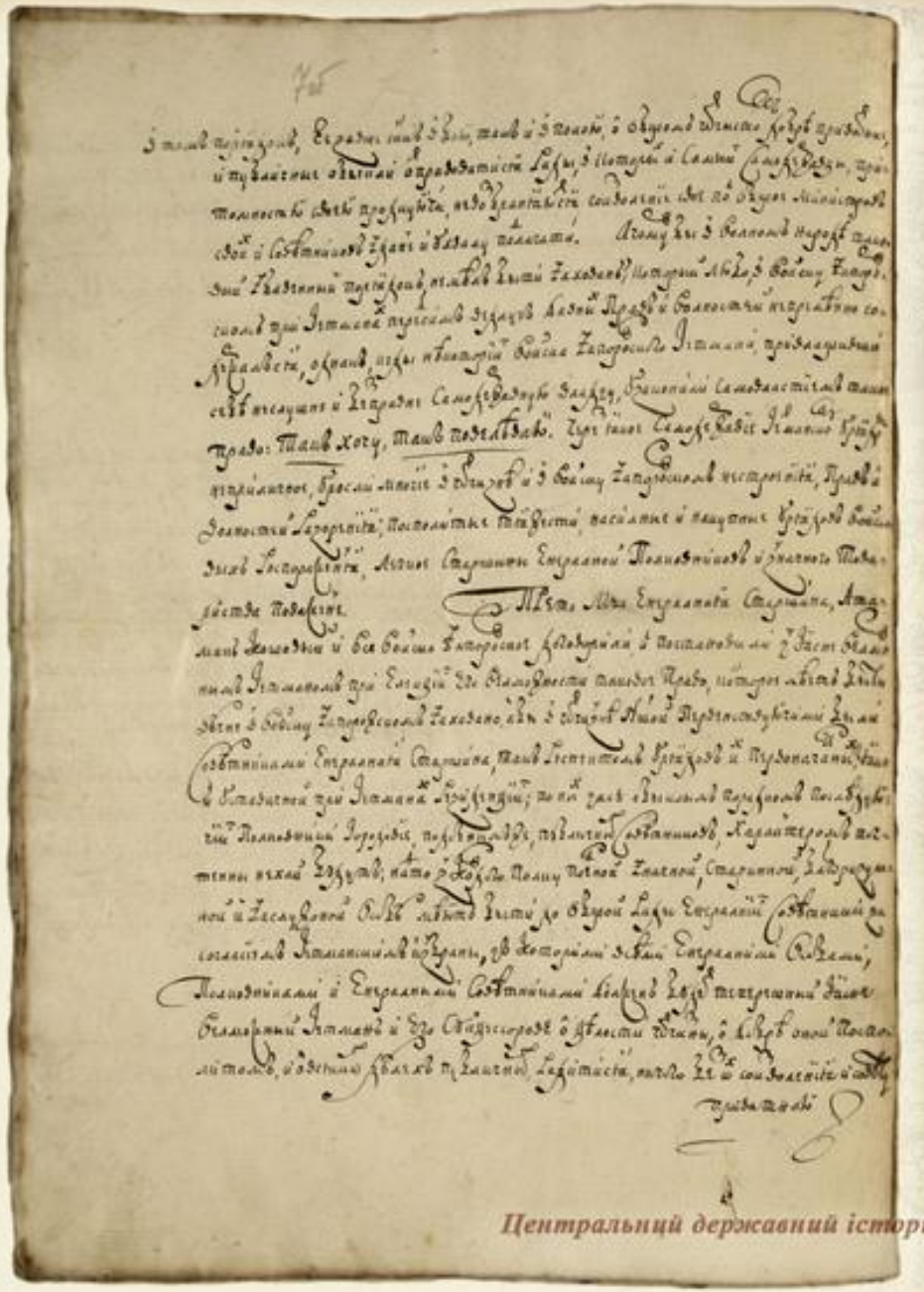

порядокъ же завше, якъ в бою, такъ и в покою, о общомъ отчыстомъ добрѣ приватные и публичные обыкли отправоватися Рады, в которых и самый самодержавцы притомностю своєю продкуючи, не возбраняются соизволеніє своє под общоє министровъ своих и совѣтниковъ зданє и ухвалу подлагати. А чому ж бы в волномъ народѣ таковый збавенный порядокъ немѣлъ быти Захованъ, который любо в Войску Запорожскомъ при гетманах перед симъ, ведлугъ давных правъ и волностей, непремѣнно содержался, однакъ кгды нѣкоторії Войска Запорожского гетмани, привлащивши себѣ нелушне и безправне самодержавную владгу, узаконили самовластіємъ такоє право: "Такъ хочу, такъ повелѣваю", через якоє самодержавіє, гетманскому урядови неприличное, уросли многіє в отчизнѣ и в Войску Запорожскомъ нестроєнія, правъ и волностей разоренія, посполитые тяжести, насилные и накупные урядовъ войсковыхъ роспораженя, легкоє старшины єнералной, полковниковъ и значного товариства поважене.

Прето мы, єнральная старшина, атаманъ кошовый и все Войско Запорожскоє договорили и постановили з ясневелможнымъ гетманомъ, при єлекції его велможности, таковоє право, которое мѣетъ быти вѣчне в Войску Запорожскомъ заховано, абы в отчизнѣ п[а]шой первенствуючими были совѣтниками єнералная старшина, такъ респектомъ урядовъ их первоначалных, яко и уставичной при гетманах резиденції; по ных засъ обыклымъ порадкомъ послѣдуючії полковники городовіє, подобнымъ же публичных совѣтниковъ характеромъ, почтенны нехай будутъ; надто з кождого полку по єдной значной, старинной, благоразумной и заслужоной особѣ мѣютъ быти до общой Рады єнералнії совѣтники, за согласіємъ гетманскимъ избраны, зъ которымъ всѣми єнералными особами, полковниками и єнералными совѣтниками долженъ будетъ теперешный ясневелможный гетманъ и его сукцессорове о цѣлости отчизны, о добрѣ оной посполитомъ и о всяких дѣлехъ публичных радитися, ничого, без их соизволенія и совѣту приватною

Центральний державний історичний архів України, м. Київ

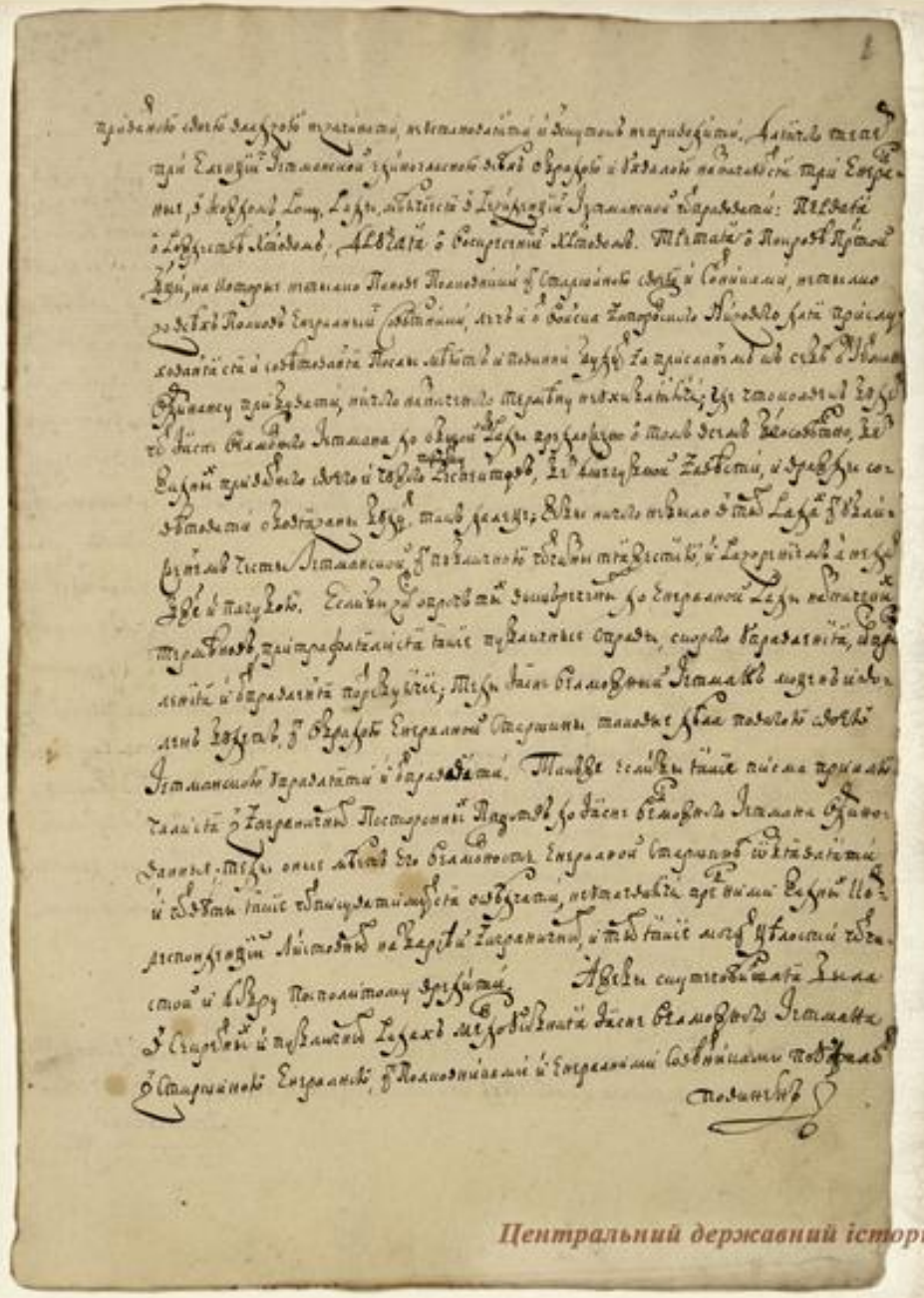

своею владгою не зачинати, не установляти и в скутокъ не приводити. Для чого тепер при елекції гетманской, единогласною всѣхъ обрадою и ухвалою, назначаются три енералные в кождом року Рады, мѣючіеся в резиденції гетманской отправовати: первая о Рождествѣ Х[ри]стовомъ, другая о Воскресеній Х[ри] стовомъ, третая о Покровѣ Пр[есвя]той Б[огороди]цы, на которые, не тылко панове полковники з старшиною своею и сотниками, не тылко зо всѣхъ полковъ енеральный совѣтники, лечь и от Войска Запорожского Низового, для * -* Написано над рядком. прислухованя ся и совѣтованя, послы мѣютъ и повинни будут за присланемъ къ себѣ от гетмана ординансу прибувати, ничого назначеного термѣну не ухиляючи, где что-колвекъ будет от ясневелможного гетмана до общой обрады предложено о томъ всемъ бл[а]госовѣстно, без жадных приватного своего и чужого порядку* респектовъ, без д[у]ше губной завѣсти и вражды, совѣтовати обовязаны будут, такъ далеце, жебы ничого не было в тых Радах з уближенемъ чести гетманской з публичною отчизны тяжестію и разореніемъ, а, не дай Б[о]же, и пагубою. Если бы зас, опрочь тых вышъреченных, до Енералной Рады назначеных термѣновъ, притрафлялися якіе публичные справы скорого управленія, исправленія и отправленія потребуючіе, теды ясневелможный гетманъ моценъ и воленъ будетъ зъ обрадою енералной старшины, таковы е дѣла повагою своею гетманскою управляти и отправовати. Такъ же если бы якіе писма приключалися зъ заграничных посторонных Панствъ до ясневелможного гетмана ординованные, теды оные мѣетъ его велможность енералной старшинѣ обявляти и отвѣты, якіе отписуватимутся, освѣдчати, не утаеваючи пред ними жадных корреспонденцій листовных, наибарзѣй Заграничных и тых, якіе могут цѣлости отчистой и добру посполитому вредити.

А жебы скутечнѣйшая была в секретных и публичных Радахъ междоусобная ясневелможного гетмана з старшиною енеральною, з полковниками и енералными совѣтниками поуфалост, повинен

Центральний державний історичний архів України, м. Київ

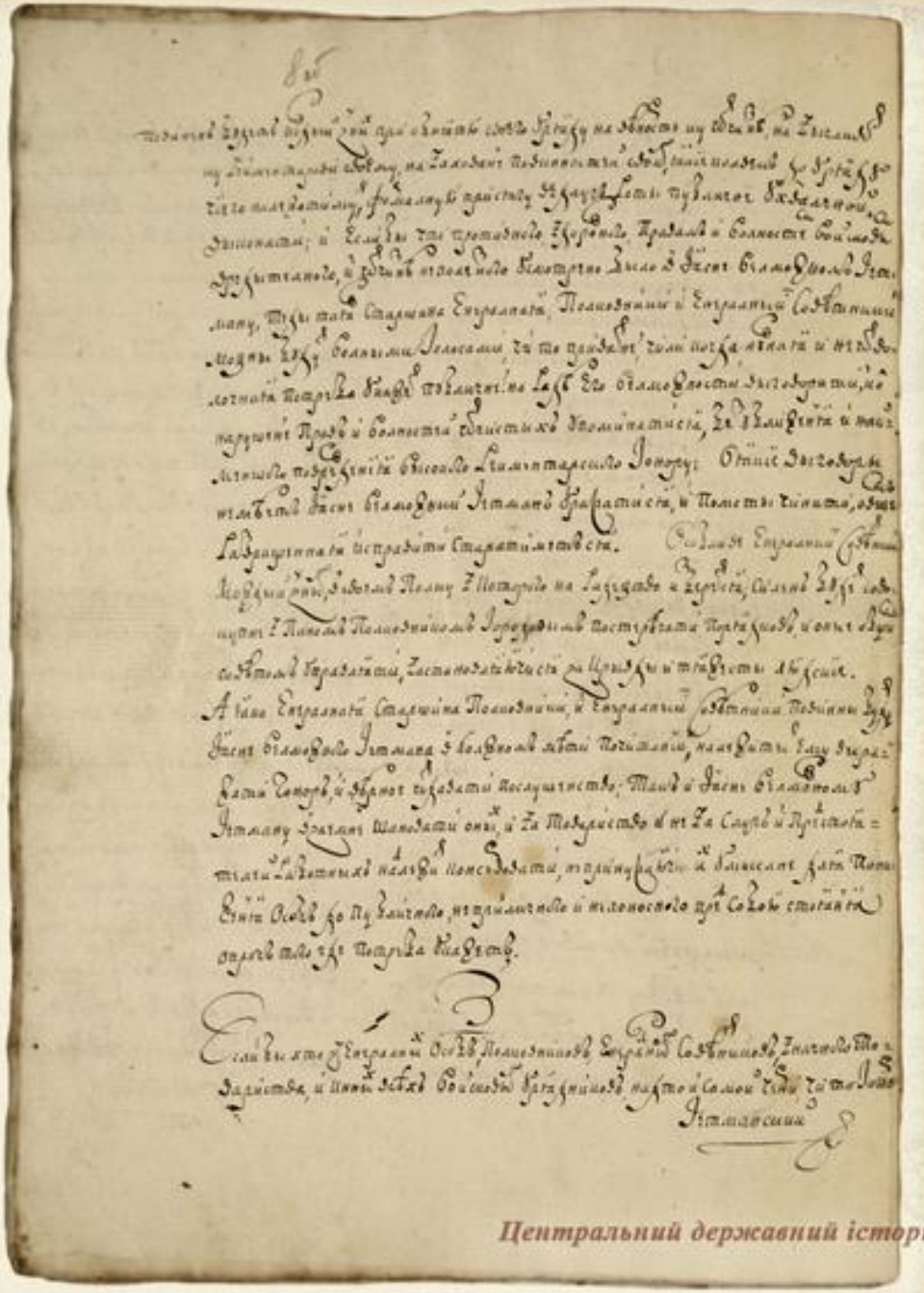

будетъ кождый з ных, при обнятю своего уряду, на вѣрность ку ѡтчизнѣ, на зычливост ку реиментарови своему, на захованє повинностей своих, які є-колвекъ до уряду чієго належатимут, формалную присягу, вѣдлугъ роты публичнє ухваленой выконати. И єсли бы что противного здорожного, правамъ и вольностем войсковым вредытелного и ѡтчизнѣ неполезного усмотрено было в ясневелможномъ гетману, тѣды тая жъ старшина єнералная, полковники и єнеральныї совѣтники моцны будут волными голосами, чи то приватнє, чи ли когда нужная и неѡтволочная потреба укажет публичнє на Радѣ єго велможности выговорити, и о нарушенє правъ и волностей ѡтчистыхъ упоминатися, без уближеня и наймєншого повреждєнія высокого реиментарского гонору, о якіє выговоры нє мѣєтъ ясневелможный гетманъ уражатися и помсты чинити, овшемъ развращєнная исправити старатиметъся.

Особливє єнеральныї совѣтники, кождый з ных в своємъ полку, з которого на радецтво избєрется, силєнъ будет совокупнє з паномъ полковникомъ городовымъ постерѣгати порядковъ и оныє общим совѣтомъ управляти, застановляючися за крыводы и тяжести людскіє. А яко єнеральная старшина, полковники и єнеральныї совѣтники, повинны будут ясневелможного гетмана в должномъ мѣти почитанії, належиты єму выражати гонорѣ и вѣрноє ѡтдавати послушєнство, такъ и ясневелможному гетману взаємнє шановати оных, и за товариство и нє за слугъ и предстоятелей работныхъ, надлєжит консервовати, нє принужаючи их умыслнє; для понижєнья особъ до публичного, неприличного и непоносного пред собою стояня, опрочь того, гдє потреба укажетъ.

3

Єсли бы хто з єнералных особъ полковниковъ, єнералных совѣтниковъ, Значного товариства и инных всѣхъ войсковых урядниковъ над той самой черни, чи то гонор гетманский

Центральний державний історичний архів України, м. Київ

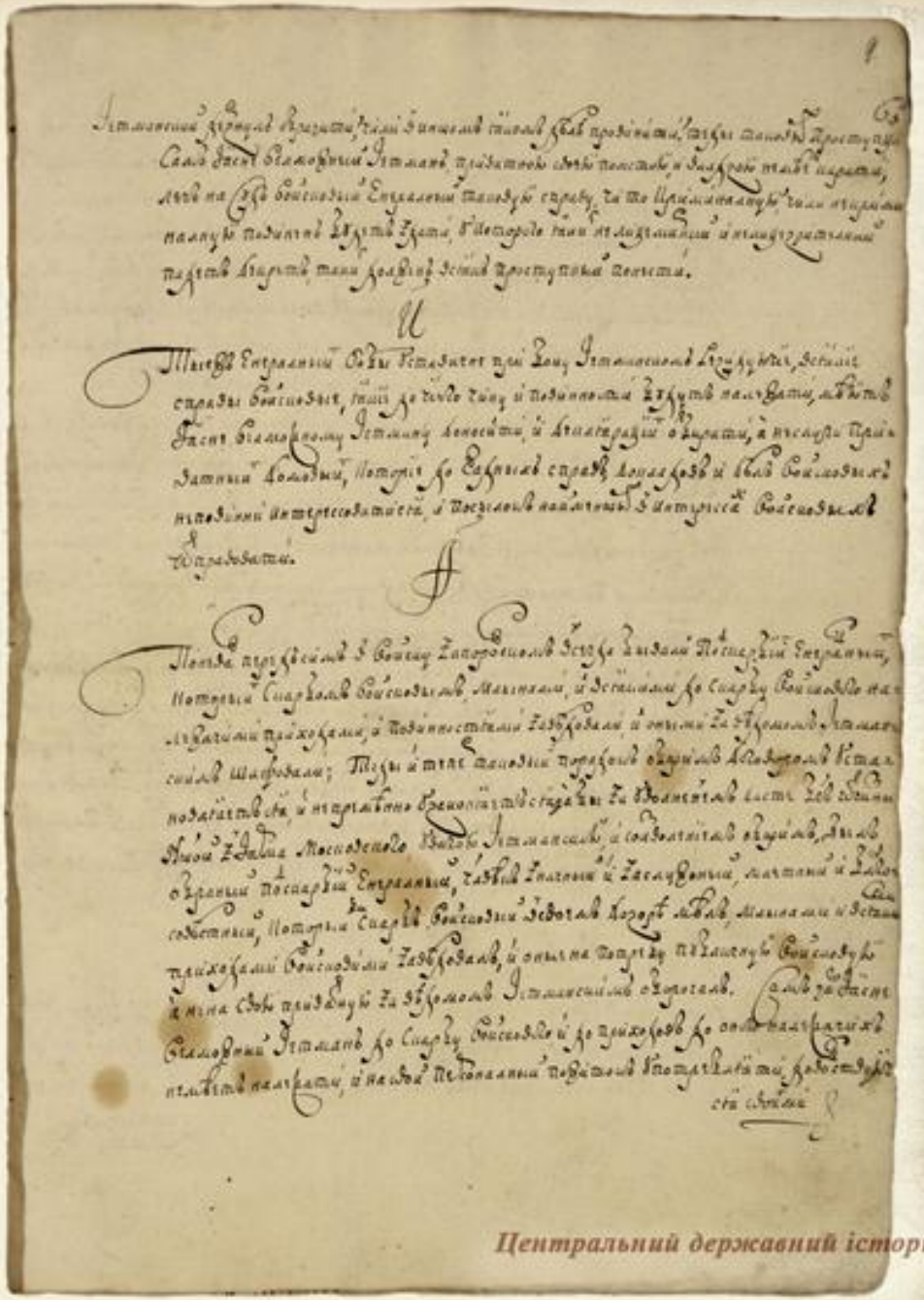

дерзнулъ образити, чи ли в иншомъ якомъ дѣлѣ провинити, тѣды таковых проступков самъ ясневелможный гетманъ, приватною своею помстою и владгою не мѣет карати, лечь на судъ войсковый енералный таковую справу чи то криминалную, чи ли некриминалную повиненъ будетъ здати, у которого який нелицемирный и нелицезрителный падетъ декретъ, такии долженъ всякъ проступный понести.

И

Тые жъ енеральныі особы, уставичне при боку гетманскомъ резидуючіе, всякіе справы войсковые, якіе до чіего чину и повинности будутъ належати, мѣютъ ясневелможному гетману доносити и декляраціі отбирати, а не слуги приватныі домовыі, которіе до жадныхъ справъ, докладовъ и дѣлъ войсковыхъ не повинни интересоватися и посылокъ наймѣнших в интерессах войсковых отправовати.

F

Поневаж передъ симъ въ Войску Запорожскомъ всегда бывали подскарбіі енералныі, которыі скарбомъ войсковымъ, млынами и всякими до скарбу войскового належачими приходами и повинностями завѣдовали и оными за вѣдомомъ гетманскимъ шафовали. Тѣды и тепер таковый порадокъ общимъ договоромъ установляется и непремѣнно узаконяется, абы за уволненемъ, дасть Б[о]гъ, отчизны п[а]шой з ярма московского, увагою гетманскою и соизволеніемъ общимъ, былъ обраный подскарбій енералный, ч[о]л[о]вѣкъ значный и заслужоный, маетный и бл[а]госовѣстный, который бы скарбъ войсковый в своемъ дозорѣ мѣлъ, млынами и всякими приходами войсковыми завѣдовалъ и оные на потребу публичную войсковую, а не на свою приватную, за вѣдомомъ гетманскимъ оборочалъ. Самъ зас ясневелможный гетманъ до скарбу войскового и до приходовъ, до онаго належачихъ, не мѣетъ належати и на свой персональный пожитокъ употребляти, доволствуючися своіми

Центральний державний історичний архів України, м. Київ

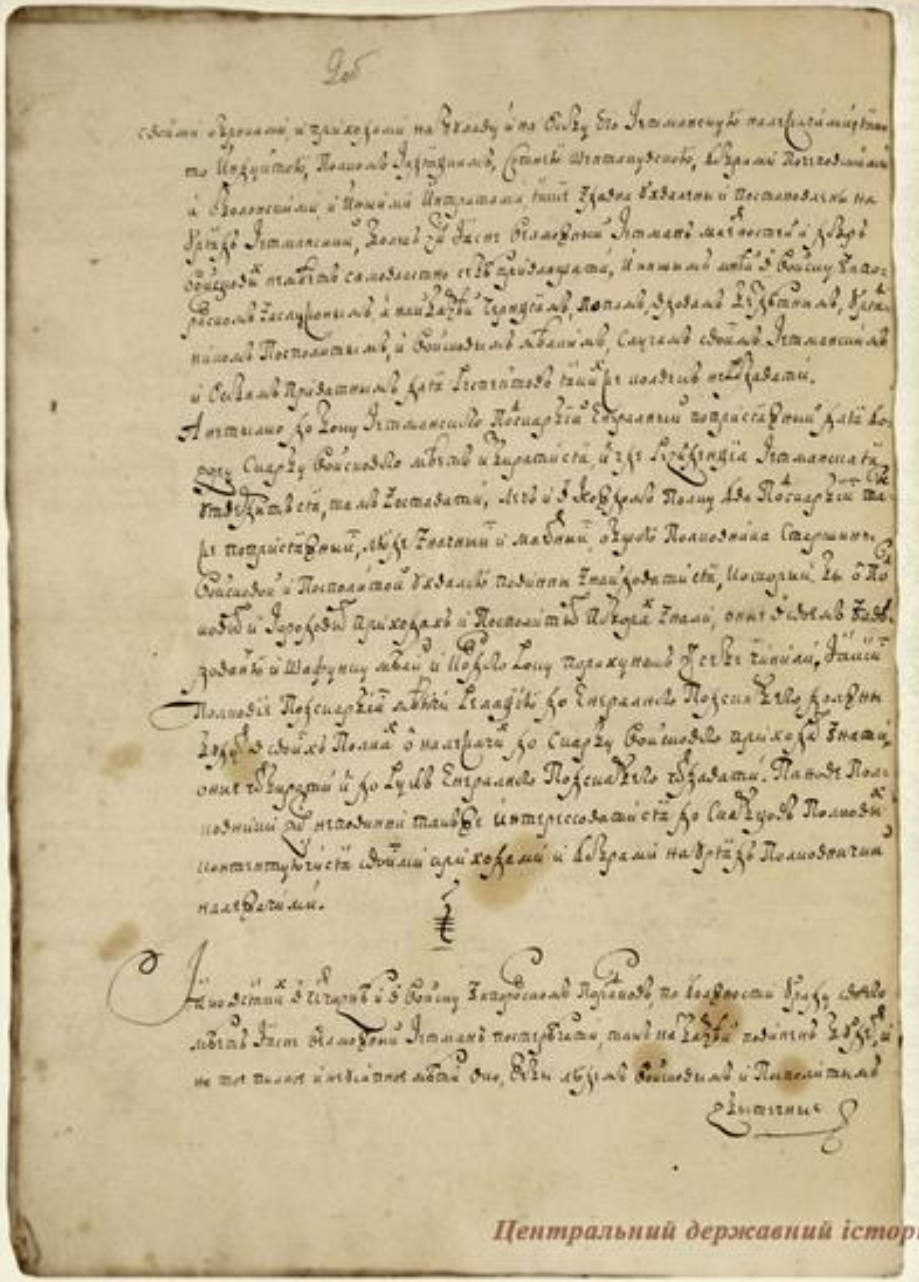

оброками и приходами, на булаву и на особу его гетманскую належачими, яко то индуктою, полкомъ Гадяцкимъ, сотнею Шептакувскою, добрами Почеповскими и Оболонскими и иншими интратами, якіе здавна ухвалены и постановлены на урядъ гетманскій; болшъ зас ясневелможный гетманъ маєтностей и добръ войсковых не мѣєтъ самовластно себѣ привлащати и иншымъ мнѣй в Войску Запорожскомъ заслужонымъ, а найбарзѣй черницямъ, попамъ, вдовамъ бездѣтнымъ, урядникомъ посполитымъ и войсковымъ мѣлкимъ, слугамъ своїмъ гетманскимъ и особамъ приватнымъ, для респектовъ яких же колвекъ не роздавати.

А не тылко до боку гетманского подскарбій енеральный поприсяжный для дозору скарбу войскового мѣєтъ избиратися и где резиденціа гетманская утвердитъся, тамъ зоставати, лечь и в кождомъ полку два подскарбії так же поприсяжныї, люде значныї и маєтныї, общою полковника, старшины войсковой и посполитой ухвалою, повинны знайдоватися, которыї бы о полковых и городовых приходахъ и посполитых поборах знали, оные въ своємъ завѣдованю и шафунку мѣли и кождого року порахунокъ з себѣ чинили, якії полковіє подскарбії, мѣючи релацію до енералного подскарбего, должны будут в своїхъ полках о належачих до скарбу войскового приходах знати, оные ѡтбирати и до рукъ енералного подскарбего ѡтдавати. Панове полковники зас не повинни такъже интересоватися до скарбцовъ полковых, контентуючися своїми приходами и добрами, на урядъ полковничій належачими.

1

Яко всяких в ѡтчизнѣ и Войску Запорожскомъ порядковъ, по должности уряду своего, мѣєтъ ясневелможный гетманъ постерѣгати, такъ наибарзѣй повиненъ будет и на тое пилное и неусыпное мѣти око, жебы людемъ войсковымъ и посполитымъ збытечные

Центральний державний історичний архів України, м. Київ

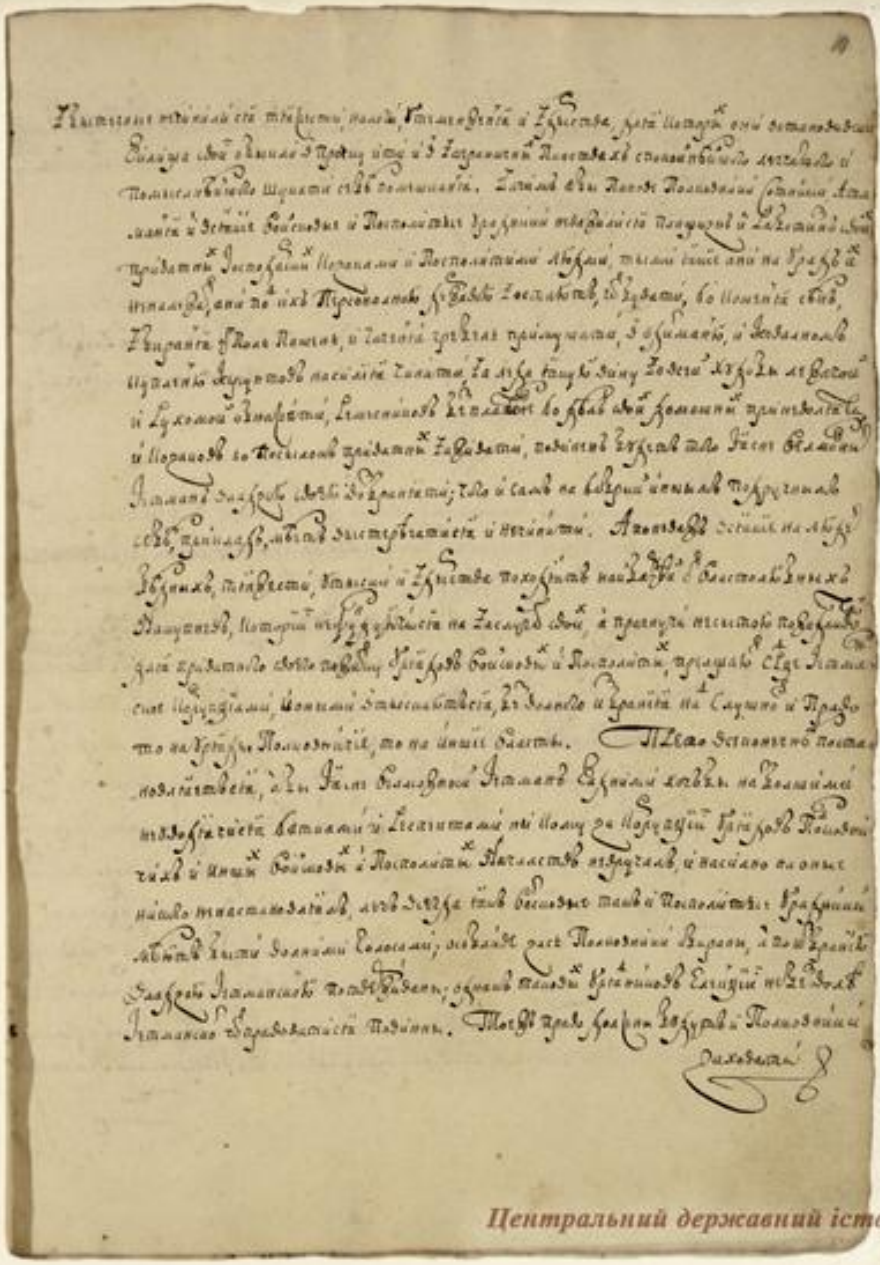

не чинилися тяжести, налогы, утеменженя и здырства, для которых они, остановивши жилища свої, обыкли в прочку ити и в заграничных Панствахъ спокойнѣйшого, легчаишого и помыслнѣйшого шукати себѣ помешканя. Зачимъ, абы панове полковники, сотники, атаманя и всякіе войсковые и посполитые урядники, не важилися панщизнъ и работизнъ своих приватных господарских козаками и посполитими людми, тыми, якіе ани на урядъ их не належат, ани под ихъ персональною державою зостаютъ, отбувати, до кошеня сѣнъ, збираня зъ поли пашенъ и гаченья гребель примушати, въ одинимаию и кгвалномъ купленю кгрунтовъ насилія чинити, за леда якую вину зо весѣ худобы лежачой и рухомой обнажити, ремесниковъ безплатежне до дѣлъ своих домашных приневоляти и козаковъ до посылокъ приватных заживати, повиненъ будетъ того ясневе лможный гетманъ владгою своею возбраняти; чого и самъ на добрый иншымъ подручнымъ себѣ прикладъ мѣетъ выстерѣгатися и не чинити. А поневажъ всякіе на людеи вѣрныхъ тяжести, утыски и здырства походятъ найбарзѣй от властолюбныхъ пакупневъ, которії не фундуючися на заслугах своих, а прагнучи несытою пожадливостю для приватного своего пожитку урядовъ войсковых и посполитых, прелщают с[е]рдце гетманское коррупціами и оными втыскаютъся, безъ волного избранія, над слушност и право то на уряды полковничіе, то на иншіе власты.

Прето всеконечнѣ постановляется, абы яснеелможный гетманъ жадними хоч бы наиболшими неуводячися датками и респектами, ни кому за коррупції урядовъ полковничихъ и иншихъ войсковых и посполитых начальствъ не вручалъ, и насилно на оные никого не настановлялъ, лечь всегда, якъ войсковые, такъ и посполитые урадники мѣютъ быти волними голосами, особливе зась полковники обираны, а по избранію владгою гетманскою потверживаны; однакъ таковых урядниковъ елекції, не без волѣ гетманскои отправоватися повинны. Тое жъ право должны будутъ и полковники заховати

Центральний державний історичний архів України, м. Київ

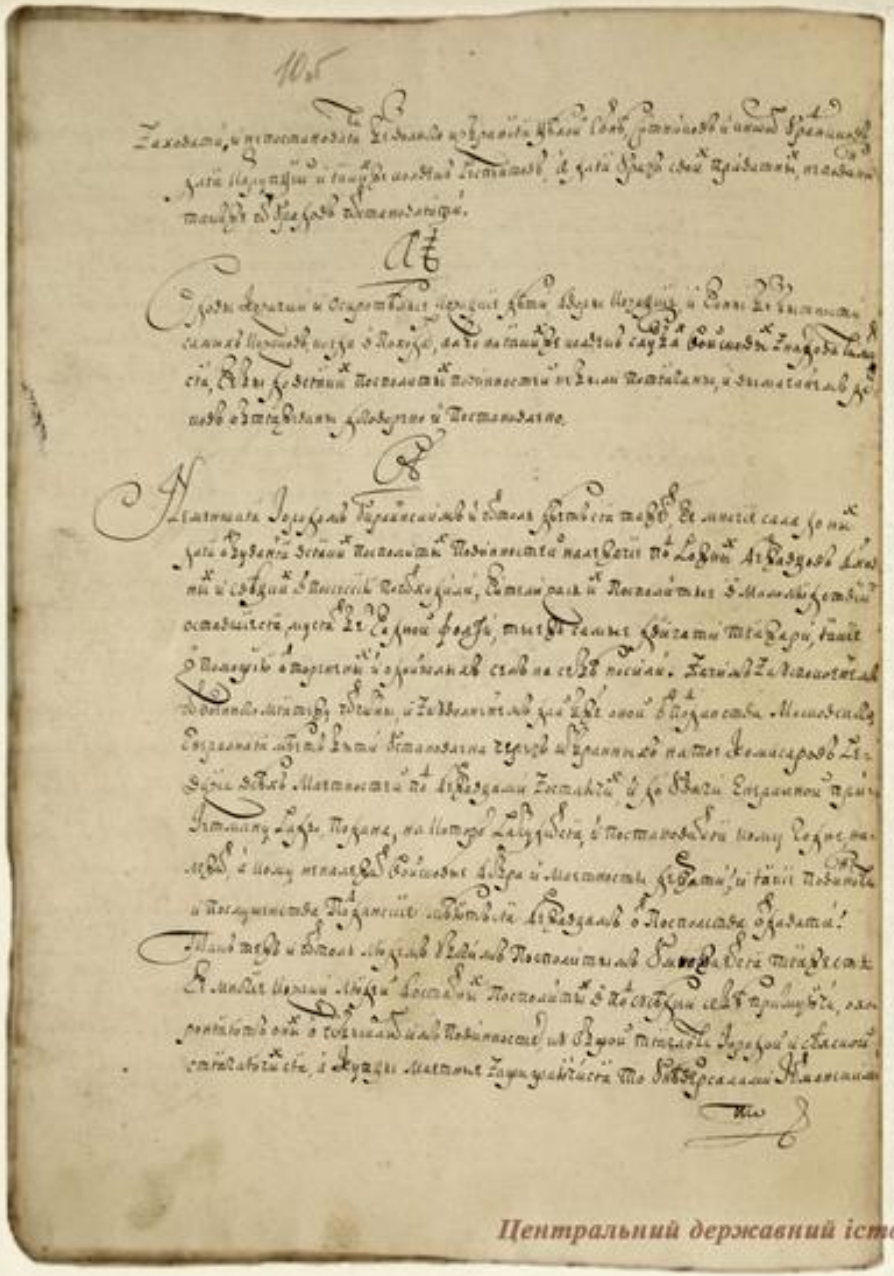

и не постановляти, без волного избранія цѣлой сотнѣ, сотниковъ и иньших урядниковъ для коррупцій и яких же колвекъ респектовъ, а для уразъ своих приватных не повинны такъже от урядовъ отстановляти.

A1

Вдовы козачии и осиротѣлые козацкіе дѣти, вдовы козацкіе и жоны, бе з бытности самыхъ козаковъ, когда в походах, албо на яких же колвекъ службах войсковых Знайдоватимутся, жебы до всяких посполитых повинностей не были потяганы и вымаганемъ датковъ обтяжеваны, договорено и постановлено.

B1

Неменшая городамъ украінскимъ и оттоль дѣется тяжест, же многіе сала* до ных, для отбуваня всяких посполитых повинностей налегжачіе, под рожных державцовъ д[у]ховных и сѣцких в посессію поотходили, жители засъ их посполитые, в малолюдствіі оставшіеся, мусят, без жадной фолги, тые жъ самые двигати тяжари, якіе з помощію отторгненых и одойшлыхъ селъ на себѣ носили. Зачимъ, аа успокоенемъ от военного мятежу отчизны и за уволненемъ, дай Б[о]же, оной от подданства московского, енералная мѣетъ быти установлена, черезъ избранныхъ на тое комисаровъ ревизіа всѣхъ маетностей, под державцами зостаючих и до уваги енералной при гетману Рады подана, на которой разсудится и постановится, кому годне належит, а кому не належит войсковые добра и маетносты держати, и якіе повинности и послушенства подданскіе мѣются державцамъ от посполъства отдавати. Такъ тежъ и оттоль людемъ убогимъ посполитымъ умножается тяжесть, же многіе козаки людей достатных посполитых в подсусѣдки себѣ пріймуючи, охороняютъ оных от обыклых имъ повинностей, ку общой тяглости городой и сѣлской стягаючихся, а купцы маетные Защищаючися то унѣверсалами гетманскими, то

Центральний державний історичний архів України, м. Київ

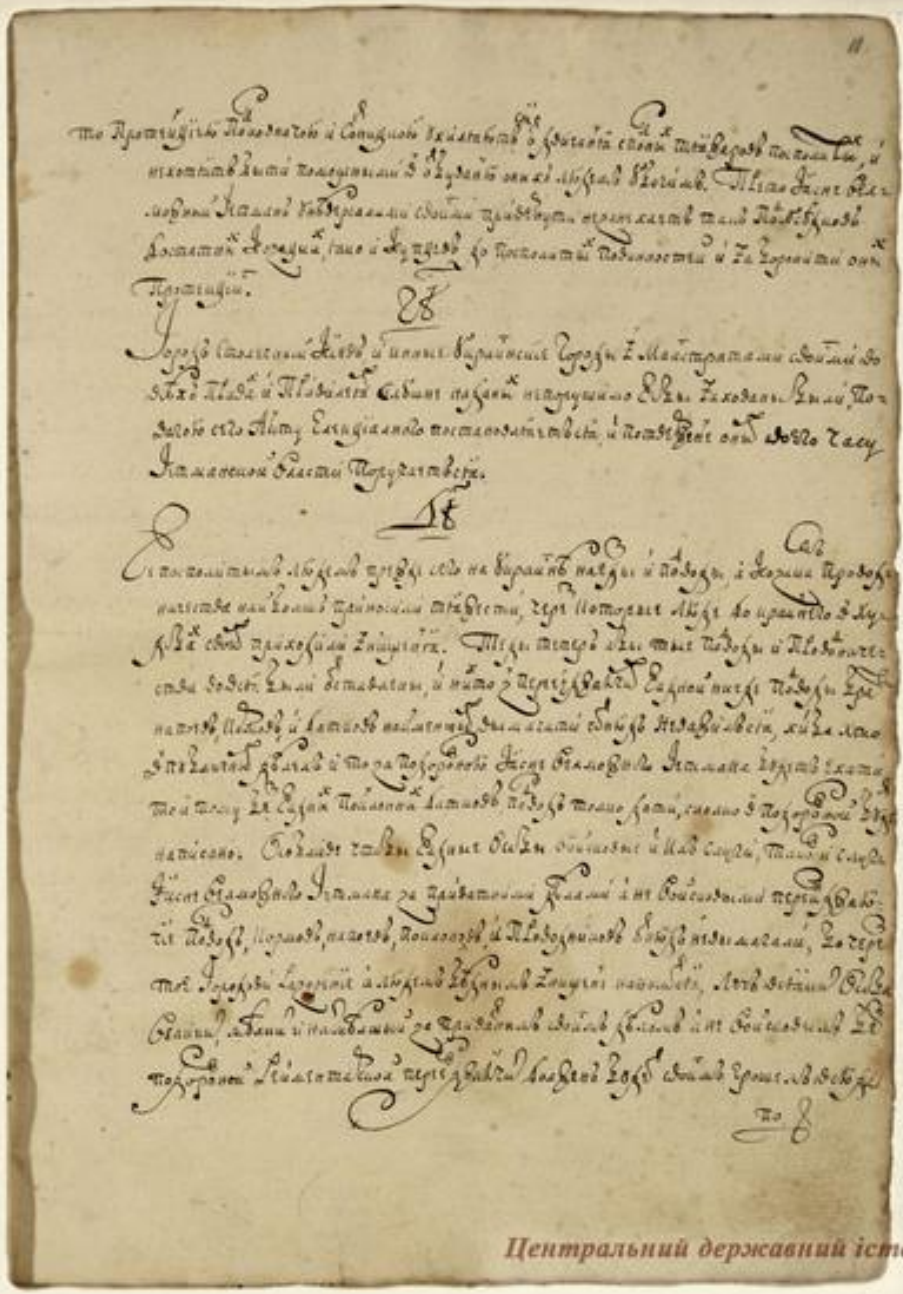

протекцїею полковничою и сотницкою, ухиляются от двиганя с полных тяжаровъ посполитых и не хотятъ быти помощными в отбуваню оныхъ людемъ убогимъ. Прето ясневелможный гетманъ универсалами своїми привернути не занехаетъ, такъ подсусѣдковъ достатных козацких, яко и купцевъ до посполитых повинностей и Заборонити оных протекцїй.

Г1

Городъ столечный Кіевъ и инные украінскіе городы з маїстратами своїми, во всѣхъ правах и привилеях слушне наданых, непорушимо жебы захованы были, повагою сего акту елекцїалного постановляеться и подтверженє оных своего часу гетманской власти поручаеться.

Д1

Же посполитымъ людемъ прежде сего на Украінѣ наезды и подводы, а козакамъ проводничества найболшъ приносили тяжести, черезъ которые люде до крайнего в худобах своих приходили знищеня. Теды теперь абы тые подводы и проводничества вовся были отставлены, и нихто з переезджаючих жадной нигде подводы брати, напоевъ, кормовъ и датковъ найменшых вымагати отнюдь не важился; хиба хто в публичных дѣлехъ и то за подорожною ясневелможного гетмана будетъ ехати, то и тому, без жадных поклонных датковъ, подводъ толко дати, сколко в подорожной будет написано. Особливе, чтобы жадные особы войсковые и ихъ слуги, також и слуги ясневелможного гетмана, за приватними дѣлами, а не войсковыми переижджаючіе, подводъ, кормовъ, напоевъ, поклоновъ и проводниковъ отнюдь не вымагали, бо через тоє городови разоренїе, а людемъ бѣднымъ знищенє наносится, лечь всякий особа великий, мѣлкий и наймѣлшый, за приватнымъ своїмъ дѣломъ, а не войсковымъ, без подорожной реймєнтарской переежджаючий, долженъ будет * села своїмъ грошемъ всюда по

Центральний державний історичний архів України, м. Київ

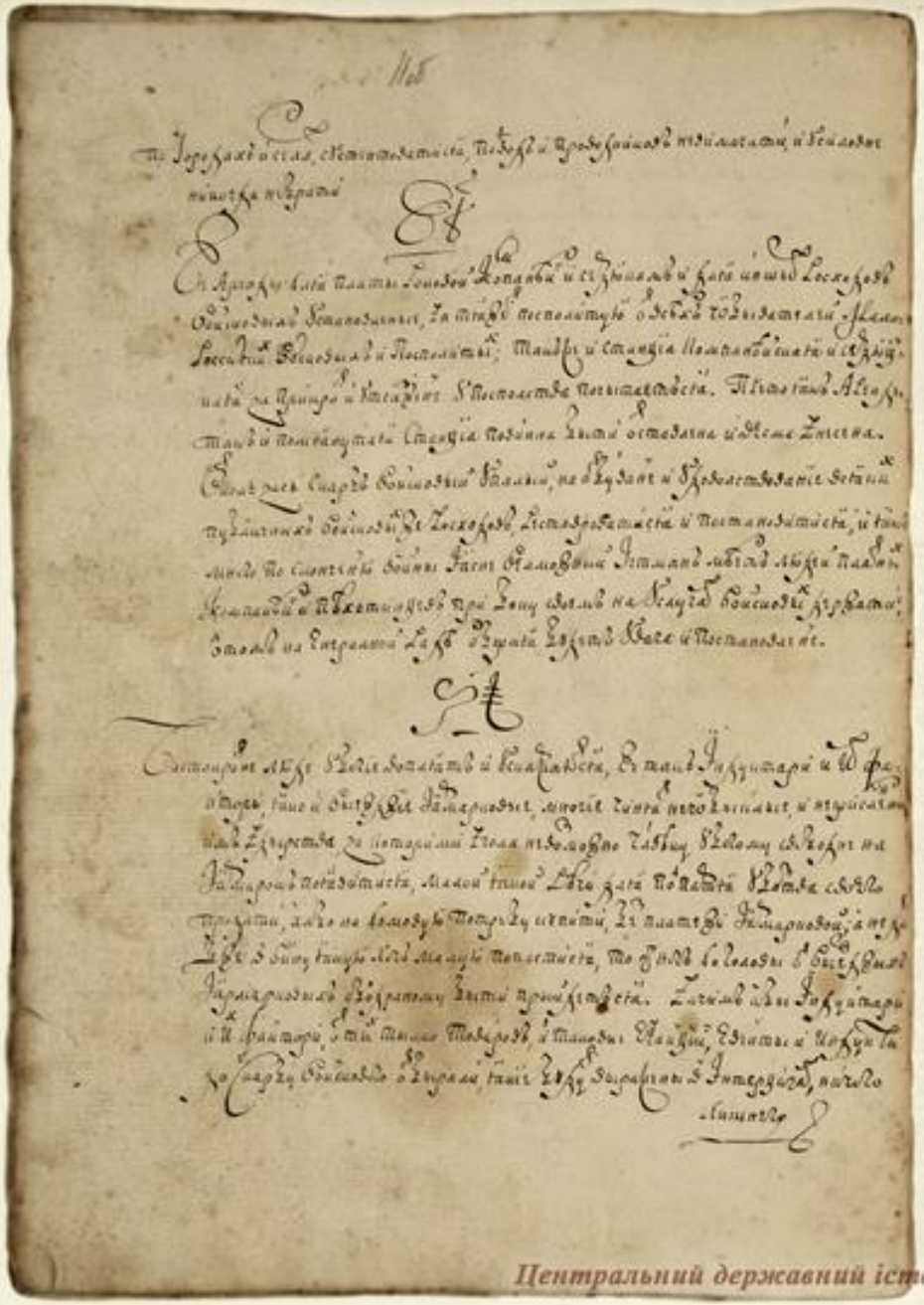

городахъ и селах сустентоватися, подводъ и проводниковъ не вимагати и усиловне никогда не брати.

Є1

Же аренды, для платы роковой компанѣї и сердюкамъ, и для иншых росходовъ войсковыхъ установленые, за тяжест посполитую от всѣхъ обывателей малороссійских войсковыхъ и посполитых, такъже и станціа компанѣйская и сердюцкая за прикрост и утяжене у посполства почыта еться. Прето, якъ аренды, такъ и помянутая станціа повинна быти отставлена и весьма знесена. Отколь засъ скарбъ войсковый упалый на отбуване и удовольствованіе всяких публичныхъ войсковых же расходовъ, реставроватися и постановитися, и якъ много, по скончеию войны, яснее елможный гетманъ мѣетъ людей платных, компанѣї и пѣхотинцевъ, при боку своемъ на услугах войсковых держати, о томъ на Енералной Радѣ общая будетъ увага и постановлене.

S1

Востокротне люде убогіе воплятъ и ускаржаются, же такъ индуктари и их факторы, яко и выежджіе ярмарковые, многіе чинят необыклые и нещисленные имъ здырства, за которими згола невозможно ч[е]ловѣку убогому свободне на ярмарокъ появитися, малой якой рѣчи для подпартя убозтва своего продати, албо на домовую потребу купити, без платежи ярмарковой, а, не дай Б[о]же, в вину якую хочь малую попастися, то з ногъ до головы от выежджых ярмарковых ободраному быти прыйдеться. Зачимъ абы индуктари и их фактори, от тых тылко товаровъ и таковые ексакції, евекты и индукты до скарбу войскового отбырали, якіе будут выражены в интерцизах, ничого лишнего

Центральний державний історичний архів України, м. Київ

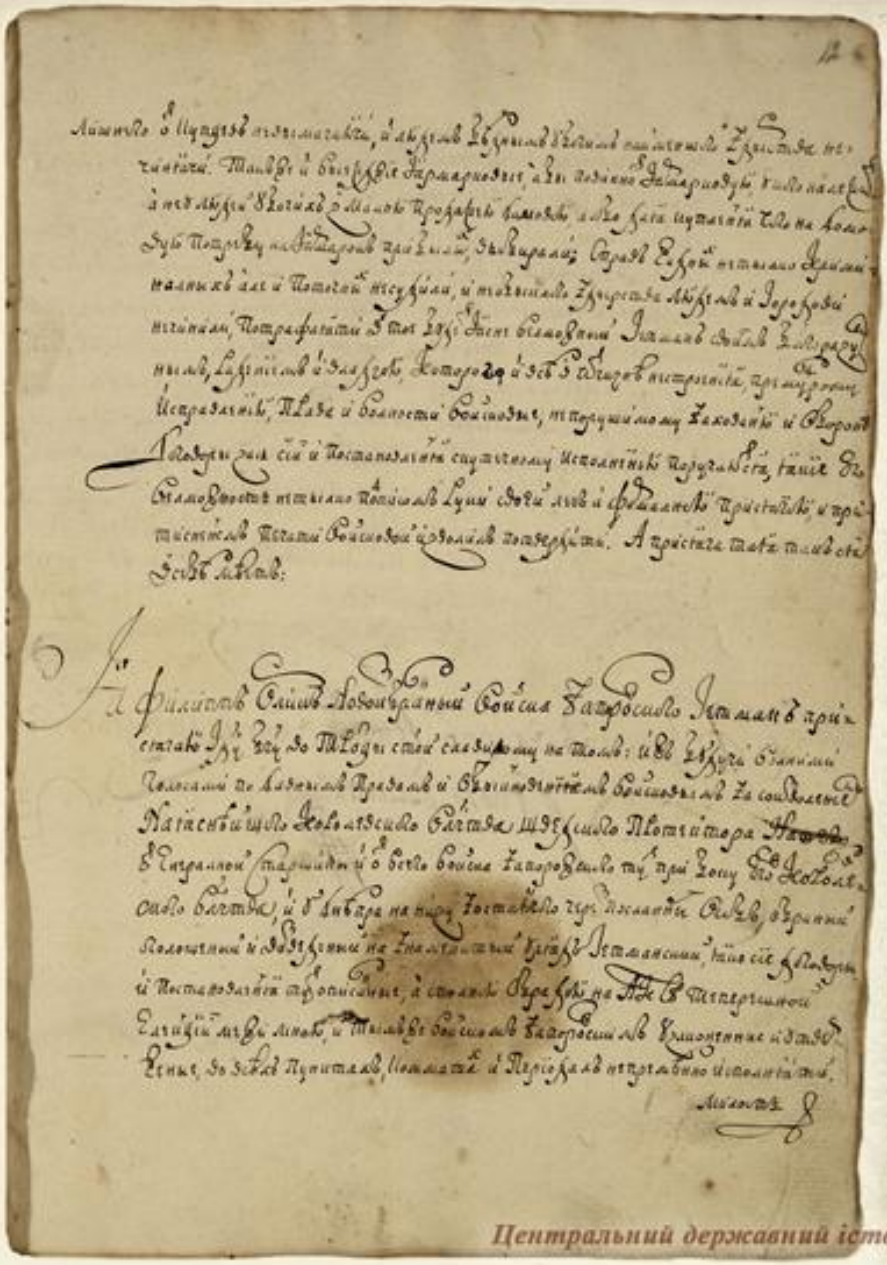

от купцевъ не вымагаючи и людемъ бѣднымъ убогимъ найменшого Здырства не чинячи. Такъже и выежджіе ярмарковые, абы повинност ярмарковую, у кого належит, а не у людей убогихъ з малою продажею домовою, албо для купленя чого на домовую потребу на ярмарокъ прибылых, выбирали. Справъ жадных, не тылко криминалныхъ, але и поточных не судили и необыклого Здырства людемъ и городови не чинили, потрафляти в тое будет ясневелможный гетманъ своімъ благоразумнымъ раденіемъ и владгою, которого и всѣ в отчизнѣ нестроенія, премудрому исправленію, права и волности войсковые, непорушимому захованю и оборонѣ, договоры засъ сії и постановленя скутечному исполненію поручаются, якіе его велможность не тылко подписомъ руки своей, лечь и формалною присягою и притисненемъ печати войсковой изволилъ потвердити.

А присяга тая такъ ся в себѣ мѣетъ:

Я, Филиппъ Орликъ, новоизбранный Войска Запорожского гетманъ, присягаю Г[оспо]ду Б[о]гу, во Тройцы С[вя]той славимому, на томъ: ижъ будучи волними голосами по давнымъ правамъ и обыкновеніямъ войсковымъ, за соизволеніемъ пояснѣйшого королевского в[е]л[и]ч[ес]тва шведского, протектора нашего, от енералной старшины и от всего Войска Запорожского тут при боку его жъ королевского в[е]л[и]ч[ес]тва и у Днѣпра на низу Зостаючого, через посланных особъ, обраный, оголошеный и возведеный на Знаменитый урядъ гетманский, яко сіе договоры и постановленя тут описанные, а с полною обрадою на актѣ теперешной с лекції, межи мною и тымъ же Войскомъ Запорожскимъ узаконенные и утверженые, во всѣхъ пунктахъ, комматах и періодахъ непремѣнно исполняти милость,

Центральний державний історичний архів України, м. Київ

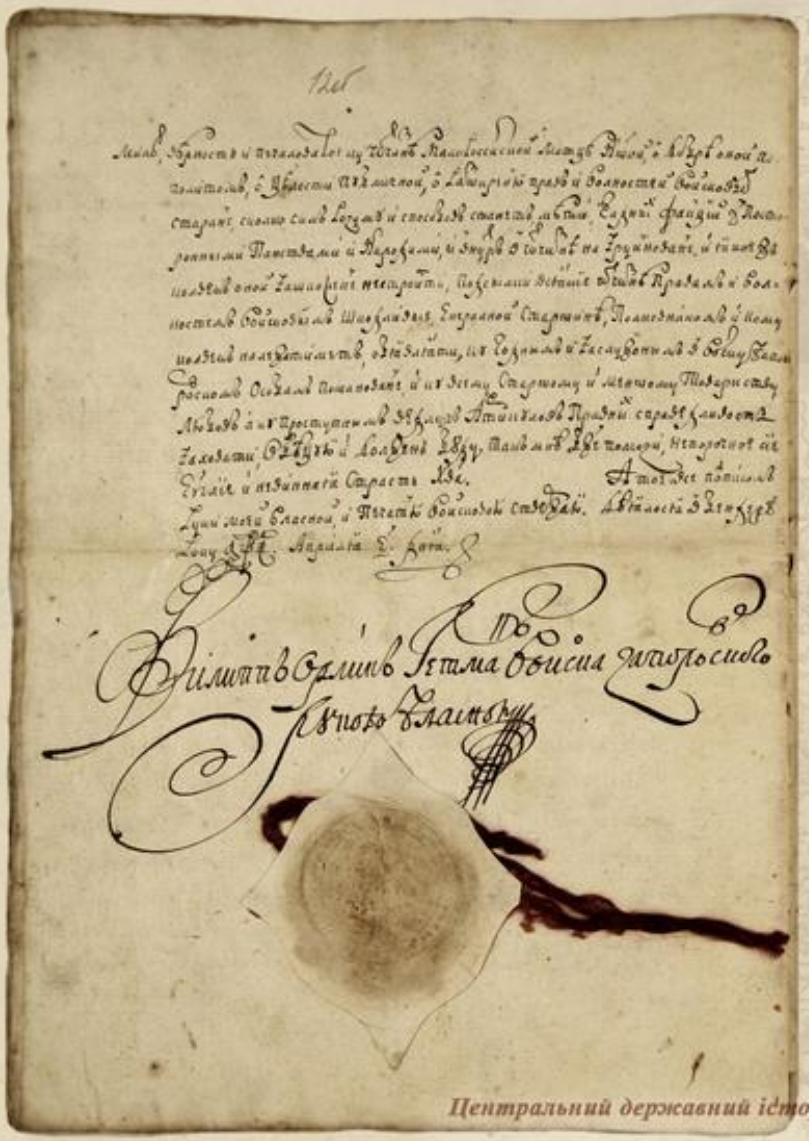

вѣрность и печаловитое ку отчизнѣ Малороссийской, матцѣ п[а]шой, о добрѣ оной посполитомъ, о цѣлости публичной, о разширеню правъ и волностей войсковых старанє, сколко силъ, розуму и способовъ станетъ мѣти, жадных факцій з посторонными Панствами и Народами, и внутрь в отчизнѣ на зруїнованє и якоє жъ колвекъ оной зашкоженє нє строїти, подсылки всякіє, отчизнѣ правамъ и волностемъ войсковымъ шкодливые, генералной старшинѣ, полковникомъ и кому-колвекъ належатиметъ, обявляти; ку годнымъ и заслужонымъ в Войску Запорожскомъ особамъ пошанованє и ку всему старшому и меншому товариству любовъ, а ку проступнымъ, ведлугъ артикуловъ правных, справедливость заховати обѣцую и должєнъ буду. Такъ мнѣ, Б[о]же помоги, непорочноє сіє Е[ван]геліє и невинная страсть Х[ристо]ва.

А тоє всє подписомъ руки моєй власной и печатю войсковою ствержаю. Дѣялося въ Бендерѣ, року аѱі, апрѣля є дня.

Филиппъ Орликъ, Гетман Войска Запорожского, рукою власною.

Центральний державний історичний архів України, м. Київ

Копія. Оригінал зберігається в РДАДА, м. Москва, Російська Федераці